

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Extrémně pravicové strany ve středovýchodní
Evropě – komparace České republiky, Slovenské
republiky a Maďarska**

Lucie Firerová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Extrémně pravicové strany ve středovýchodní Evropě – komparace České republiky, Slovenské republiky a Maďarska

Lucie Firerová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené
prameny a literaturu.

Plzeň, duben 2012

Zde bych velmi ráda poděkovala Doc. PhDr. Ladislavu Cabadovi, Ph. D. za jeho pomoc, ochotu, cenné rady a připomínky při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. VYMEZENÍ POJMŮ RADIKALISMUS A EXTREMISMUS A JEJICH UŽÍVÁNÍ	5
2.1 EXTREMISMUS	5
2.2 RADIKALISMUS	6
3. VYMEZENÍ POJMŮ PRAVICE A LEVICE	8
4. KRAJNÍ PRAVICE A JEJÍ ZNAKY	10
4.1 SOUČASNÁ KRAJNÍ PRAVICE	11
4.1.1 POPULISMUS, ULTRAPRAVICOVÝ POPULISMUS	12
5. KRAJNÍ PRAVICE VE STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPĚ	14
6. KRAJNÍ PRAVICE V ČESKÉ REPUBLICE	16
6.1 VÝVOJ PRAVICOVÉHO EXTREMISMU A RADIKALISMU V ČR PO ROCE 1989	16
6.2 SDRUŽENÍ PRO REPUBLIKU – REPUBLIKÁNSKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA	18
6.2.1 VZNIK A VÝVOJ STRANY (1989-2010)	19
6.2.2 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	23
6.2.3 PROGRAM A VIZE STRANY	23
6.3 NÁRODNÍ STRANA	26
6.3.1 PROGRAMATIKA STRANY	27

6.4 DĚLNICKÁ STRANA (SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOSTI)	28
6.4.1 VÝVOJ STRANY	29
6.4.2 PROGRAM DĚLNICKÉ STRANY A DĚLNICKÉ STRANY SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOSTI	31
7. KRAJNÍ PRAVICE NA SLOVENSKU	33
7.1 ETABLOVÁNÍ KRAJNÍ PRAVICE NA SLOVENSKU	33
7.2 SLOVENSKÁ NÁRODNÍ STRANA	34
7.2.1 OBDOBÍ 1990-1994	35
7.2.2 OBDOBÍ 1994-1998	37
7.2.3 OBDOBÍ 1998-2002	38
7.2.4 OBDOBÍ 2002-2006	40
7.2.5 OBDOBÍ 2006-2010	40
7.2.6 PARLAMENTNÍ VOLBY 2010	41
7.2.7 PARLAMENTNÍ VOLBY 2012	41
7.2.8 PROGRAM STRANY A JEJÍ CÍLE	42
7.3 DALŠÍ KRAJNĚ PRAVICOVÉ POLITICKÉ STRANY	45
7.3.1 SLOVENSKÁ POSPOLITOSŤ	45
7.3.1.1 PROGRAM STRANY	47
7.3.2 SLOVENSKÁ NÁRODNÍ JEDNOTA	47
8. KRAJNÍ PRAVICE V MAĎARSKU	48
8.1 TVORBA STRANICKÉHO SYSTÉMU PO ROCE 1989	49

8.2 ETABLOVÁNÍ KRAJNÍ PRAVICE	50
8.3 STRANA MAĎARSKÉ PRAVDY A ŽIVOTA (MIÉP)	51
8.3.1 VZNIK STRANY A JEJÍ PŮSOBENÍ VE STRANICKÉM SYSTÉMU	51
8.3.2 PROGRAMATIKA STRANY	52
8.4 JOBBIK – Hnutí ZA LEPŠÍ MAĎARSKO	55
8.4.1 HISTORIE STRANY A JEJÍ SYMPATIZANTI	55
8.4.2 PROGRAM A VIZE STRANY	58
9. ZÁVĚR – KOMPARACE	60
10. SEZNAM LITERATURY	67
10.1 INTERNETOVÉ ZDROJE	72
11. RESUMÉ	77
12. PŘÍLOHY	78

1. ÚVOD

V posledních parlamentních volbách dosáhly krajně pravicové strany poměrně velkého úspěchu v zemích jako je Dánsko, Švédsko či Nizozemsko. V parlamentních volbách v roce 2011 v Dánsku získala krajně pravicová, populistická Dánská lidová strana 12,3 % hlasů¹. V Nizozemsku podobného úspěchu dosáhla Strana svobody Geerta Wilderse (15,4 % hlasů²). Ve středovýchodní Evropě nemají sice krajně pravicové strany takovou podporu jako v Evropě západní, ale i přesto se dají považovat za stálé aktéry stranických systémů. Za výjimku by se dalo považovat Maďarsko, kde je krajní pravice oproti jiným zemím středovýchodní Evropy velmi silná a to o dost silnější než levice.

Oblast krajní pravice a pravicového extremismu obecně je velmi rozsáhlé téma a bylo o ní publikováno nemálo monografií, odborných článků a vychází i odborná periodika zabývající se touto problematikou. Díky tomu je i na českém trhu k dostání poměrně velké množství publikací. Určitě je to také tím, že v českém prostředí existuje nemálo politologů a odborníků z jiných oborů společenských věd, zabývajících se extrémní pravici a extremismem. Jmenovala bych například Štefana Danicse, Petra Fialu, Jana Charváta, Jana Chmelíka, Lubomíra Kopečka, Miroslava Mareše atd.

Jak jsem již uvedla, téma krajní pravice je velmi rozsáhlé a jedna bakalářská práce není schopná jej celé pojmout. Vybrala jsem si proto pro svou bakalářskou práci tři země středovýchodní Evropy: Českou republiku, Slovenskou republiku a Maďarsko. Tyto země mají do jisté míry společnou historii a byly během 20. století zasaženy stejnými událostmi. Všechny tři země patřily k zemím Sovětského svazu a demokracie se zde mohla naplno rozvinout až po jeho rozpadu. I přes tyto shodné znaky se ale každá země vydala trochu jinou cestou a to se týče i následné podoby krajně pravicové scény. Ta má v každé zemi kořeny trochu jinde a velký vliv na ni má i historie. V každé zemi

¹ Elections to the Danish Folketing – Results Lookup, September 15, 2011, Election Resources (<http://electionresources.org/dk/folketing.php?election=2011>), 7. 4. 2012

² Elections to the Dutch Tweede Kamer (House of representatives) – Results Lookup, June 9, 2010, Election Resources (<http://electionresources.org/nl/house.php?election=2010>), 7. 4. 2012

existuje také jiná oblast, na kterou se krajní pravice zaměřuje a vymezuje se proti ní. Například v Maďarsku je tímto hlavním tématem revize Trianonské smlouvy a navrácení území, které bylo touto smlouvou po první světové válce Maďarsku odejmuto.

Vzhledem k povaze práce vyplývající už z jejího názvu bude hlavní výzkumnou metodou komparace. Cílem práce bude nejdříve vymezit pojmy extremismus a radikalismus a pojmy s nimi příbuzné a zároveň tematicky shodné s touto prací. Mezi ně zařadím pravicový populismus a krajní pravici a její atributy. Hlavní cíl ale představuje komplexní pohled na škálu krajně pravicových stran v České republice, na Slovensku a v Maďarsku. Sledovat budu tedy hlavně podobnost či rozdílnost způsobu jejich vzniku, neboť ve všech zkoumaných zemích se rozvinul pluralitní demokratický a stranický systém až po rozpadu Sovětského svazu. Všechny vznikající strany měly tedy „stejnou startovací pozici“, přesto spíše navázaly na subjekty historické. Dále se zaměřím na jejich postavení a působení v jednotlivých stranických systémech a budou mě zajímat především výsledky v parlamentních volbách. Díky nim je možné zpětně porovnávat úspěšnost stran v jednotlivých volebních obdobích napříč všemi třemi zeměmi. Určitě analyzuji i programy stran, i když předpokládám, že většina programových bodů bude velmi podobných. Témata jako odpor k přistěhovalcům, odmítání evropské integrace, zpřísnění trestů za trestné činy hlavně pro cizince či výchova k národní hrdosti jsou sjednocujícími prvky krajní pravice v celé Evropě. Věnovat se budu proto klíčovými odlišnými tématům v té které zemi. Práci budu strukturovat také tak, abych byla schopná, a stejně tak kdokoliv, kdo ji bude číst, odpovědět na níže položené výzkumné otázky.

Svou práci rozdělím na tři základní části. V úvodní, teoretické části vymezím pojmy jako extremismus a radikalismus, které hlavně masmédiá dosud nerozlišují a rozdíly mezi nimi jsou potírány. Záleží také na tom, v jakém geografickém prostoru tyto pojmy používáme. S jistým zjednodušením je možné konstatovat, že v anglicky mluvících zemích je rozšířenější pojem „radikalismus“ jako synonymum pro to, co je jinde označováno za „extremismus“ (Mareš, 2003: 20). I v samotné politologické obci dosud nepanuje shoda nad těmito pojmy a jejich používání je do jisté míry velmi subjektivní. Stranu či hnutí, které

někdo charakterizuje jako extrémní, by jiný pojmenoval spíše radikální a naopak. Neshody lze nalézt i v dalších pojmech z této oblasti, např. ultrapravice, krajní pravice, neonacismus, neofašismus. V další části proto vymezím i tyto pojmy a dám jim základní rámec.

Ve druhé části práce nejdříve stručně popíši krajní pravici v oblasti středovýchodní Evropy obecně, její znaky a také to, čím se liší od krajní pravice v Evropě západní. Dále se již ve třech kapitolách zaměřím na tři konkrétní země v pořadí Česká republika, Slovensko a Maďarsko. Sledovat budu extrémně pravicové politické strany a hnutí po roce 1990. U každé země představím tedy jednotlivé krajně pravicové strany a hnutí, jejich vývoj, ideová východiska a programatiku. Pokusím se nastínit i jejich pohled na zahraničně-politická témata i na témata vnitřní politiky. Zabývat se budu i jejich vztahem k Evropské unii a zapojení v ní. Neopomenu i jejich zakotvení a postavení ve stranických systémech daných zemí.

Třetí, závěrečná část bude samotná komparace a porovnání jednotlivých zemí. Zhodnotím fakta z předchozí části a pokusím se najít shody a rozdíly v krajní pravici politického spektra všech tří zkoumaných zemí. Cílem práce tedy bude podat komplexní pohled na krajně pravicové strany a scénu v jednotlivých zemích a zjistit, jak si kde krajně pravicové strany stojí. Tím myslím hlavně úspěchy u voleb, zapojení do vládní či parlamentní politiky a celkový vliv na politický systém země. Předpokládám, že nejsilnější krajně pravicové uskupení bude v Maďarsku, otázkou ale zůstává, zda s touto premisou ne zamíchá například Slovenská národní strana. Ta je také poměrně stálým prvkem slovenské politické scény.

Pracovat budu jak s knižními, tak s internetovými zdroji a odbornými články. Základními zdroji pro úvodní teoretickou část pojednávající o pojmech extremismus, radikalismus, krajní pravice, populismus atd., budou publikace od Miroslava Mareše *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*, od Jana Charváta *Současný politický extremismus a radikalismus*, od Jana Chmelíka *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty* a od Norberta Bobbia *Pravice a levice: důvod a smysl rozdělení politické scény*. V dalších kapitolách věnujících se již samotným krajně pravicovým stranám v jednotlivých zemích budou stěžejními zdroji knihy od Víta Hlouška a Lubomíra Kopečka *Politické*

strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě, Maxmiliána Strmisky *Politické strany moderní Evropy*, Petra Kupky, Martina Laryše a Josefa Smolíka *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*, nebo Case Muddeho *Racist Extremism in Central and Eastern Europe*. Odborné články budu čerpat hlavně z on-line časopisu *Středoevropské politické studie*, z časopisu věnujícímu se pravicovému extremismu a radikalismu *Rexter* a dále pak třeba z *Journal of Contemporary European Studies*, *World Policy Journal*, *Politologická revue*.

Co se týče internetových zdrojů, určitě využiji stránky jednotlivých politických stran a jejich lídrů. Zaměřím se hlavně na programové dokumenty stran a jejich sebe prezentaci. Důležitým zdrojem budou také servery s výsledky voleb jako *Election Resources*, *Volby.cz* nebo *Statistický úřad Slovenské republiky*. K nejaktuálnějším událostem pak využiji článků internetových zpravodajských serverů.

Výzkumné otázky práce:

1. Existují rozdíly mezi krajně pravicovými stranami v západní a středovýchodní Evropě? Pokud ano, jaké?
2. Jaké jsou společné znaky krajní pravice ve středovýchodní Evropě?
3. Lze jednoznačně určit, v jaké zemi byla a je krajní pravice nejúspěšnější?
4. Tvořila některá ze zkoumaných stran vládní koalici?

2. Vymezení pojmů radikalismus a extremismus a jejich užívání

2.1 Extremismus

Ve slovníku společenských věd se pojem extremismus začal objevovat až ve druhé polovině 20. století. Jeho etymologický původ je však mnohem staršího data. Vychází z latinsko – řecké kombinace slov. Pojem „extremus“ („nejzazší“) v latině označoval nejdále ležící pozici. „Extremitas mundi“ označovalo regiony, které byly ve velké vzdálenosti od metropole Říma jako středu impéria (Mareš, 2003: 20).

V západoevropském a angloamerickém prostoru se začal pojem extremismus častěji vyskytovat ve třicátých až padesátých letech dvacátého století. Z angloamerického prostoru se pojem rozšířil i do evropského, především německého prostředí. S jistým zjednodušením je možné konstatovat, že v anglicky mluvících zemích je rozšířenější pojem „radikalismus“ jako synonymum pro to, co je jinde označováno za „extremismus“. V německém prostředí ale došlo k diferenciaci těchto pojmů. V českém prostoru se slova jako extremismus či radikalismus užívala obecně již od přelomu 19. a 20. století. Po tzv. sametové revoluci začala být mimořádně frekventovaná a postupně se v akademickém i úředním prostředí ujalo jejich chápání zhruba v tom smyslu slova, v jakém jsou používána v německy mluvících zemích. V mediální sféře je však jejich použití nadále velmi volné (Mareš, 2003: 20-21).

Co se týče definice extremismu, panuje v odborné veřejnosti, jak jsem již uvedla, značná neshoda a pro politickou vědu je termín do velké míry neuchopitelný. Hodně vědců proto dává přednost přesným označením – neonacismus, rasismus, případně terorismus. Pokud přesto – obvykle pod tlakem médií – musí s tímto termínem pracovat, přiklánějí se většinou k chápání extremismu jakožto ideologie nebo aktivity směřující proti demokratickému zřízení (Charvát, 2007: 12-13). Tomuto pojetí odpovídá i definice Ministerstva vnitra České republiky: „Pojmem extremismus jsou označené vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům,

jak jsou definovány v českém ústavním pořádku.“³ Jan Charvát argumentuje ve své knize tím, že tato definice je sice ideální pro ministerstvo vnitra, její použití pro účely sociálních věd by ale mohlo přinést problémy. Extremismus chápaný jako postoj nepřátelský ke stávajícímu režimu nemůže být nutně vázán na konkrétní ústavní zřízení (a v širším slova smyslu ani na demokracii). Lepší by dle něj byla tato definice, která popíše daný jev obecně a ve všech podobách: „Extremismus je jakékoliv snažení, které směřuje proti stávajícímu politickému zřízení.“ Extremismus neoznačuje žádnou pevně danou ideologii nebo doktrínu a je dynamickým jevem. To, co bylo za extrémní považováno v minulosti, můžeme dnes vnímat jako normální, a naopak (Charvát, 2007: 12).

S pojetím extremismu jako antidemokraticky smýšlejícího směru přichází i Cas Mudde. Extremismus dle něj odmítá svrchovanost lidu, která se běžně projevuje ve volebním aktu v principu „jedna osoba, jeden hlas“ (Mudde, 2010).

Podle některých autorů je extremismus produktem – jevem – demokratické společnosti. Demokracie totiž nemá dostatek účinných obranných mechanismů, aby se ubránila všemu, co jí škodí. Pokud by takové mechanismy měla, přestala by být demokracií a stala by se diktaturou (Chmelík, 2001: 12). Tento názor zastává i Petr Černý, který tvrdí, že politický extremismus je v jisté míře nezastupitelnou součástí demokratického systému, tzv. nutným zlem. Demokracie má v extremistických subjektech, které působí v jejím rámci, jedinečné protivníky a musí (za pomoci demokratických subjektů) v nikdy nekončícím procesu dokazovat funkčnost demokratické cesty (Černý, 2005: 22).

2.2 Radikalismus

Slovo radikální má svůj původ v latinském slově „radix“, které označuje „kořen“. Radikalismus je tedy takové jednání či řešení, které „jde ke kořenu“. V 18. a 19. století byl pojem „radikální“ spojen v západní Evropě s hnutím za rozsáhlé liberální reformy (Charvát, 2007: 10).

³ Co je extremismus, Ministerstvo vnitra ČR (<http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>), 7. 4. 2012

Pro vymezení politických směrů či postojů je použití pojmu radikalismus silně závislé na konkrétních zemích či oblastech. V rámci demokratických států (pozn. autorky) je nejrozšířenějším a obecně nejuznávanějším pojetím je pojetí radikalismu jako mezistupně mezi extremismem a demokracií. To platí především v německém prostředí a v jeho rámci radikalismus ještě spadá do oblasti tzv. ústavně-konformního spektra, definovaného prostřednictvím svobodného demokratického zřízení. V rámci politického radikalismu jsou zastávány postoje a názory, které jsou kritické k formě demokratického uspořádání, přičemž je požadována její důsledná změna. Nedochozí sice k paušálnímu zavržení demokracie a jejích základních hodnot, principů a mechanismů, jsou však alespoň v dílčích aspektech zpochybňovány. Hranice mezi radikalismem a demokracií na straně jedné a mezi radikalismem a extremismem na straně druhé jsou však v zásadě nejednoznačné a propustné (Mareš: 2003: 33-34, Mudde: 2010).

Nejvíce se můžeme s výše uvedenými pojmy setkat v masmédiích a právě masmédiá oba pojmy dosud nerozlišují a rozdíly mezi nimi jsou potírány. Často splývají, a označení „extremista“ či „radikál“ spojují novináři obvykle s agresivními demonstranty útočícími na policii, případně ničícími majetek. Označení „extremista“ se tak redukuje na pouličního výtržníka, asociála či rasistu. Pokud se ale dotyčný „extremista“ převlékne do obleku a zřekne se násilí (alespoň verbálně), stane se v médiích někdy „radikálem“ a jindy „politickou alternativou“, ačkoli se jeho názory nezměnily. A právě díky těmto atributům je pojem „extremista“ ve společnosti vnímán jako něco negativního. Označení „extremista“ se tak stalo poměrně oblíbeným způsobem diskvalifikace politického soupeře (Charvát, 2007: 10).

Je nutné zdůraznit, že v akademickém, mediálním a společensko – politickém diskurzu není jednoznačná shoda v tom, zda lze o určitých subjektech či ideově – politických pozicích hovořit jako o pravicovém a levicovém extremismu či o extrémní levici a pravici. Adjektivum „extrémní“ v zásadě slouží k označení vlastnosti či pozice, „extremistický“ vyjadřuje extrémní přesvědčení. Někteří odborníci spojují politický extremismus s akceptací násilí, což může mít úzkou vazbu na politický terorismus. Tato označení však nelze ztotožňovat. Zatímco pojmy „extremismus“ a

„radikalismus“ se vztahují spíše k ideově – programovým aspektům působení jednotlivých subjektů, terorismus je vázán převážně na strategii a metody prosazování (Mareš, 2003: 23-24).

S ohledem na problematické určení hranic mezi pojmy extremismus a radikalismus budu ve své bakalářské práci používat pojmosloví dle Miroslava Mareše. Uvádí, že je v určitých směrech vhodnější pojímat skutečnosti, které jsou těmito pojmy označovány, jako jeden celek. Z tohoto důvodu budu používat pojem ultrapravice, a jako jeho synonymum pojem krajní pravice. Toto označení zahrnuje extremistické i radikální postoje či subjekty nacházející se v této části politického spektra (Mareš, 2003: 33).

3. Vymezení pojmů pravice a levice

Abych mohla pokračovat a věnovat se krajní pravici, je nutné vysvětlit základní, ale velmi důležité pojmy. Jsou jimi pravice a levice, dále jejich rozdíly a také od kdy můžeme o pravici a levici na politickém poli vůbec mluvit.

Historicky pocházejí termíny pravice a levice z období Francouzské revoluce, při níž v roce 1789, během prvního setkání Generálních stavů, seděla aristokracie věrná králi po jeho pravici a radikálové společně se zástupci třetího stavu měli svá místa nalevo. Pravice usilovala o restauraci monarchie a chtěla se opírat o šlechtu a církev. Levice byla oproti tomu reprezentována nastupující střední třídou, která požadovala nahrazení monarchie republikou a zrovnoprávnění třetího stavu (Charvát, 2007: 14). Dohromady by se tedy dalo říci, že levice se vyznačuje sympatií pro takové principy, jakými jsou svoboda, rovnost, bratrství a pokrok. Pravice zase pro principy jako autorita, pořádek, hierarchie a povinnost (Heywood, 2008: 35).

Výše uvedené charakteristiky pravice a levice jsou ale velmi obecné a nezachycují komplexní pohled na tyto dva pojmy. Těmi se ve své stěžejní knize *Pravice a levice* zabývá italský filosof Norberto Bobbio. Na úvod uvádí, že výrazy pravice a levice se navzájem vylučují a zároveň navzájem vyčerpávají. To znamená, že žádná z doktrín nemůže být zároveň pravicová a levicová. Posléze nazývá pravici a levici dyádou, která i přes různé kritické pohledy, které mimo jiné nastiňuje, nadále ve společnosti přetrvává (Bobbio, 2003: 39-40).

Jako hlavní kritiku zpochybňující existenci dyády uvádí, že je-li všechno levicové, neexistuje pravice a naopak. Tuto kritiku ale v zápětí vyvrací tím, že síla těchto termínů není v každém případě stejná a může se měnit v závislosti na úhlu pohledu a kritériích. Ukazuje to na příkladu pádu SSSR a následnému poklesu levice na úkor pravice (Bobbio, 2003: 47-48). To platí i o jejich hodnotícím významu, tedy že pozitivní konotace jednoho je nutně negativní konotací druhého. Ovšem to, který představuje „dobro“ a který „zlo“, nezávisí na jejich popisném významu, nýbrž na názorech, jež vyjadřujeme na popisovanou věc (Bobbio, 2003: 67). Podle Bobbia ale nelze popřít, že pravice a levice, ještě než se staly metaforou politického slovníku, měly jednoznačnou konotaci – pravice vždy pozitivní a levice negativní (Bobbio, 2003: 71).

Sám Bobbio je tedy zastáncem dyády a tvrdí, že pojmy levice a pravice neztratily svůj význam a nejsou tedy prázdnými nádobami, jak někteří autoři tvrdí. Výrazy nevymizely ze společnosti a lze to dokázat na jejich častém užívání v běžné mluvě, např. „pravcová (levicová) vláda“, „nová pravice“ atd. (Bobbio, 2003: 62). Zároveň zdůrazňuje, že levice nemůže existovat bez pravice a naopak (Bobbio, 2003: 81).

V další části knihy se zabývá charakteristickými rysy rovnost a svoboda. Rovnost je tradičně připisována levici a svoboda spíše pravici. Bobbio tvrdí, že je nejdříve nutné přesně specifikovat jaká rovnost (svoboda)?, rovnost před kým? atd., abychom mohli s pojmy dále pracovat. Tím, že takto učiníme, zjistíme, že svoboda není vždy neslučitelná s rovností. Na druhou stranu uvádí mnoho příkladů, kdy se tyto pojmy vylučovat mohou. Na závěr knihy Bobbio přiznává, že je spíše zastáncem levicového myšlení a rovnosti, možná proto je jí věnována i větší část knihy. Tu označuje za ideál levice, který vždy určoval její směr. Za stoupence rovnosti pak označuje ty, kdo přesně vědí, že lidé si jsou i nejsou rovni. Upřednostňují a pro dobré soužití považují za důležitější to, co je lidem společné. Za stoupence nerovnosti lze označit naopak ty, vycházejíce ze stejného faktu, kteří si více považují a dávají větší váhu odlišnostem (Bobbio, 2003: 86-105).

Nyní, když jsem vymezila základní pojmy, se budu věnovat charakteristickým znakům a postojům krajní pravice. Považuji za nezbytné zmínit současné chápání krajní pravice a i způsob jejího členění.

4. Krajiní pravice⁴ a její znaky

Miroslav Mareš, český odborník na pravicový extremismus a radikalismus, definuje krajiní pravici takto: „Celkově vzato zahrnuje pravicový radikalismus konglomerát nacionalistických, tradičně konzervativních, autoritářských a reakčních, někdy i liberálních pozic. Radikálně pravicové pozice jsou v první řadě antipozicemi proti moderně, proti individuálním hodnotám, jako je svoboda a sebeurčení, proti pluralismu mínění a způsobu života, proti etablovaným stranám a proti demokracii. Charakteristické jsou „anti-postoje“ vůči všemu cizímu a odcizujícímu, stejně jako výrazné nepřátelství vůči přistěhovalcům, antievropské, antizápadní postoje a odmítání supranacionálních spojení“ (Mareš, 2003: 35).

Ultrapravivé skupiny jsou také výrazným způsobem orientovány na moc. Představuje pro ně záruku autority, která implikuje nadřazenost některých skupin či jednotlivců nad ostatními. Důsledkem těchto postojů je právě odmítání demokracie a principů rovnosti. Přírozeným pokračováním moci je násilí. Volání po silovém řešení problémů je pro ultrapravicí běžné, což se v praxi projevuje zejména v požadavku na obnovení trestu smrti. Příímým důsledkem kombinace odporu k rovnosti a pozitivního vztahu k násilí je pro krajiní pravici bojovný postoj ke komunismu a levici obecně. Ochrana před komunismem byla významnou součástí legitimizace jak italského fašismu, německého nacismu tak i španělského frankismu (Charvát, 2007: 133-134).

Zcela zásadní význam mají pro ultrapravicí otázky spojené s nacionalismem a vlastenectvím. Národ je vnímán exkluzivně – to znamená, že jakékoli cizí vlivy jsou nežádoucí a jakákoli kulturní rozmanitost je zhoubná (Charvát, 2007: 134). Nacionalismus lze v souvislosti s krajiní pravicí definovat jako postoj, který přesahuje legitimní lásku k vlastní zemi, činí vlastní národ nejvyšším smyslem bytí a požaduje úplné postoupení jednotlivce pro tento národ. Takový nacionalismus se staví nepřátelsky vůči sbližování mezi národy a může vést k rasové nenávisti a xenofobii Mezi další hlavní znaky a postoje pravicového extremismu (a tedy i krajiní pravice) lze zahrnout pojem autoritářství. Je jím myšlen postoj, který dává přednost řádu před svobodou a je

⁴ Jako synonymum pro krajiní pravici budu ve své práci používat i termín ultrapravice.

ovládán toužebným přáním rozdělit skutečnost na „dobro a zlo“ (Mareš, 2003: 59-60).

4.1 Současná krajní pravice

Jako typickými příklady krajní pravice z historie uvádí A. Heywood nacismus a fašismus. Jejich kořeny lze nalézt už v 19. století, ale tím co je navzájem propojilo, byly 1. světová válka a revoluce, které po ní následovaly. Fašistické režimy nakonec svrhla porážka ve 2. světové válce (Heywood, 2008: 220-221). A i když byly tyto ideologie oficiálně poraženy, jejich myšlenky a ideový základ našel své pokračovatele. Vyšly z nich ideologie neonacismu a neofašismu.

Po druhé světové válce lze pozorovat vzestup krajní pravice zhruba v 80. letech, což bylo spojeno s reakcí na přistěhovalectví z třetího světa, krizi sociálního státu a proměnu společnosti. Při popisu politických stran tohoto typu se hovoří o krajně pravicové stranické rodině. Její definice ale představuje velmi komplikovanou záležitost. Největší překážkou v nalezení všeobecně uznávané definice lze spatřovat v samotné povaze krajní pravice. Ta je velmi různorodá a zahrnuje jak radikálně pravicové strany účastnící se vlády, tak i extremistické organizace, zájmové skupiny, subkultury či teroristické organizace (Kupka – Laryš - Smolík, 2009: 24-25).

V praxi se termín krajní pravice dle Jana Charváta používá pro souhrnné označení skupin sahajících od ultrakonzervativního nacionalismu přes pravicový populismus až k neofašismu a neonacismu. Platí ale, že jednotlivá krajně pravicová uskupení se od sebe často navzájem distancují, přinejmenším na veřejnosti. To se týká především neonacistů, kteří jsou obecně velmi obtížně přijatelní i v rámci celého krajně pravicového spektra (Charvát, 2007: 18). Dnešní krajní pravici dělí na tři skupiny: pravicový populisté, neofašisté a neonacisté (Charvát, 2007: 71).

Tato práce bude zaměřena především na pravicový (ultrapravícový) populismus, který je zajisté nejprůhodnějším atributem pro krajně pravicové strany a hnutí v zemích jako právě Česká republika, Slovensko a Maďarsko.

4.1.1 Populismus, ultrapravicový populismus

Sám pojem populismus označuje především metody a způsoby užívané k oslovení lidí a k získání veřejné podpory a politické moci. Jsou při tom využívány aktuální nálady a předsudky, přičemž nálady obyvatelstva jsou demagogicky prezentovány a užívány proti „vládnoucí třídě“ podle vzoru: „My tady dole – oni tam nahoře“ (Mareš, 2005: 35). Populismus není politická ideologie, ale představuje styl politické propagandy. Často se spojuje s radikálními až extrémními politickými názory z obou křídel politického spektra, lze ho ale oprávněně vnímat i jako politickou techniku, kterou do určité míry používají všechny politické strany, včetně těch etablovaných. Obrací se na „obyčejného člověka“, slibuje ho ochraňovat před „zkorumpovanými politickými elitami“ a „státní byrokratickou mašinerií“ na jedné straně a na druhé straně mu nabízí rychlá a jednoduchá řešení stávajících společenských problémů. Fixace na „obyčejného člověka“ je pro populismus klíčová, zatímco schopnost dosahovat slibovaných řešení diskutabilní (Charvát, 2007: 71). Populismus funguje za použití obrazů nepřítele, viníků a používá tzv. obětní beránky. Za viníky jsou označováni cizinci, menšiny, vládnoucí skupina nebo například kapitalisté. Obecně nelze tedy populismus považovat za politický postoj, ale spíše za označení metody politické propagace, za jakousi agitační techniku (Černý, 2005: 43-44).

Podobně vidí středoevropské populisty i Paul Hockenos, který neshledává v současném populismu ohrožení demokratického zřízení jako takového, spíše snížení jeho úrovně. V populistických stranách tak vznikají programy jdoucí napříč ideologiemi. Ty mohou obsahovat typicky pravicové prvky, ale také levicové kritiky příjmů a mocenských rozdílů (Hockenos, 2010a).

Pravicový populismus se objevuje v Evropě od sedmdesátých let 20. století a byl spojen zejména s ekonomickým liberalismem a odporem vůči vysokému zdanění. Tato první generace populistických stran však byla záhy nahrazena novým typem pravicového populismu, který se více zaměřoval na nacionalismus a otázky spojené s odporem vůči imigraci. To zůstalo jádrem i dnešního pravicového populismu. Dále ho obvykle ještě tvoří antikomunismus a požadavek na kulturní i ekonomickou soběstačnost. Za své nepřátele označují v první řadě imigranty, dále pak komunisty, anarchisty, socialisty, liberály.

Odsuzují i nadnárodní společnosti ať už ekonomického (Světová banka, Mezinárodní měnový fond), nebo politického (OSN, NATO, EU) charakteru (Charvát, 2007: 72-73).

K pravicovému populismu patří všude na světě přesvědčení, že s vyřešením otázky přistěhovalců a azylantů mohou být vyřešeny všechny podstatné problémy naší doby, od hospodářské po sociální politiku, od ochrany životního prostředí po dopravní politiku a vnitřní bezpečnost (Mareš, 2003: 35).

Typickým znakem pro pravicově populistické strany je také silný charismatický vůdce nebo populární osobnost, Hans-Georg Betz uvádí příklad Jean-Marie Le Pena v Národní frontě ve Francii. Dále uvádí, že jsou tyto strany vysoce centralizované a hierarchicky uspořádané a jsou schopné efektivně využít politického marketingu (Betz cit dle Kopeček, 2007).

Cas Mudde se ve svém článku *Who's Afraid of the European Radical Right* více zabývá historií pravicově populistických stran v Evropě, jejich proměnám a znakům, které vedou k právě jejich označení populistické. Mezi první pravicově populistické strany řadí francouzskou Národní frontu, německé Republikány a belgický Vlámský blok. Z jeho článku vyplývá, že jsme v Evropě svědky vzrůstající podpory populistické krajní pravice, která je nejvyšší od skončení druhé světové války. Navzdory tomuto faktu nedominují tyto strany evropské politice, zároveň ale vytvořily pro evropské vlády novou výzvu, se kterou se musí nějak vyrovnávat. Zajímavé je jeho konstatování, že nelze označit populistickou krajní pravici jako „vládnoucí sílu“ v Evropě. Poprvé, co vstoupila taková strana do vlády některé členské země Evropské unie, bylo v roce 1994 v Itálii. V tu dobu se k vládnoucí straně Silvia Berlusconiho připojila Liga Severu (LN). I v dalších zemích Evropské unie se pak krajně pravicové strany stávaly spíše menšími vládními partnery.

Mudde dále nepovažuje populistickou krajní pravici za antidemokratickou ve formálním slova smyslu, zahrnuje totiž svrchovanost lidu a většinovou vládu. Považuje ji nicméně za antiliberalní, neboť odmítá kulturní pluralismus a práva menšin. Tyto strany definují „lid“ jako homogenní blok a ostatní považují za zkorumpované. Z tohoto důvodu vidí Mudde hrozby dnešní populistické krajní

pravice odlišné od fašismu: její zastánci nechtějí svrhnout demokracii, chtějí ale oslabit liberální kontroly na čistě většinové pravidlo (Mudde, 2011).

Určitě je také důležité zmínit rozdíl mezi neofašisty (nebo neonacisty) a pravicovými populisty. V pravicově populistických stranách se koncentrují lidé, kteří mají zájem o reálnou politickou činnost, zatímco mezi neofašisty a ještě více neonacisty ustupuje zájem o vstup do reálné politiky do pozadí. Pravicově – populistické strany balancují na hraně legálnosti, což jim přináší zájem médií, a tedy i potenciálních voličů, na druhé straně to však s sebou nese nebezpečí označení za politické extremisty, kterému se populisté vyhýbají (Charvát, 2007: 72).

Ve výše uvedených kapitolách jsem vysvětlila základní pojmy a termíny pojící se s pravicovým extremismem a radikalismem a nyní bych se konkrétněji zaměřila na postavení krajní pravice ve střední a středovýchodní Evropě. Chci poukázat na rozdíly ale i podobnosti s krajně pravicovým prostorem v Evropě západní.

5. Krajní pravice ve střední a východní Evropě

Celý region středovýchodní Evropy procházel po roce 1989 složitými procesy politické a ekonomické transformace společně s konsolidací demokracie. Transformační proces lze v tomto případě chápat i jako proces modernizační, kdy je industriální éra nahrazena érou postindustriální (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 13). Co se týče stranických systémů postkomunistických zemí, na nich se i přes výchozí podobnosti projeví významné odchylky. Vít Hloušek a Lubomír Kopeček je spatřují v různém stupni jejich konsolidovanosti. Za nejméně konsolidovaný považují slovenský a polský stranický systém a za výrazně zralejší považují ten český, maďarský a slovinský. Dále se zmiňují o důležité roli a významu konfliktních linií (Hloušek – Kopeček, 2005: 434-435). Ve všech zemích hrála na počátku transformace určující roli konfliktní linie komunismus-antikomunismus. V pozdější fázi demokratické transformace došlo k diferenciaci dalších konfliktních linií. Velmi významnou roli zde hrála a hraje socioekonomická konfliktní linie. Ta je posilována spory o podobu a rychlost privatizace státního majetku, o rozsah liberalizace ekonomiky, o rozsah

záchytné sítě sociálního státu atd. (Kopeček, 2005: 27-28). Úspěšné etablování socioekonomické konfliktní linie významně přibližuje daný stranický systém klasickému pravolevému fungování většiny západoevropských systémů (Hloušek – Kopeček, 2005: 435).

Konfliktní linie, která je ale určující pro téma této práce, je nacionalistická konfliktní linie. Vychází především z identity, která se buduje kolem národů či etnických skupin, náboženských vyznání či jazykových odlišností. U mnoha etnik a národů postkomunistické Evropy nebyl v minulosti završen národotvorný a státotvorný proces, a proto je u nich zvýšená role národnostně či etnicky motivovaných požadavků, zejména touha po vytvoření moderního národního státu (Kopeček, 2005a: 28-29).

A právě nacionalismus se stal charakteristickým rysem krajní pravice ve středovýchodní Evropě. Na rozdíl od Evropy západní se zde po roce 1989 objevily četné národní záště a nepřátelství, které zde existovaly ještě před komunistickou érou. L. Kopeček přirovnává region východní Evropy k lednici, která se po desetiletích chlazení začala otvírat. Jako příklad uvádí romské etnikum, které bylo pro meziválečnou krajní pravici jako téma okrajové, zatímco nyní se stalo ve většině regionu mnohem „atraktivnějším“, a někdy dokonce klíčovým nepřítelem (Hloušek – Kopeček, 2010: 230).

Michael Minkenberg vidí východoevropskou krajní pravici jako více „extrémní“ a zároveň více a otevřeněji antidemokratickou než krajní pravice západní. Zaobírá se i voličstvem krajně pravicových stran a tvrdí, že existuje více názoru na jeho složení. Jedni tvrdí, že základ voličstva tvoří ti, kterým uškodila post-komunistická ekonomická transformace a dále ti z nižších společenských tříd. Ostatní zastávají názor, že krajně pravicové strany volí hlavně členové střední třídy, kteří jsou ale spíše na cestě do třídy nižší (Mickenberg cit dle Bustíková, 2009: 224).

Patrná je i absence imigrantů třetího světa v zemích středovýchodní Evropy, tudíž i protiimigrantský nacionalismus je v těchto zemích spíše okrajový. Lubomír Kopeček ve svém článku dále uvádí, že živnou půdou pro krajní pravici ve středovýchodní Evropě se po roce 1989 stala kombinace poměrně slabého státu doprovázeného nárůstem kriminality a obyvatel, kteří se cítili ohroženi.

Středoevropská krajní pravice byla také po roce 1989 typická silným antikomunismem, mnohem výraznějším než v Evropě západní. Využila tak negativních reakcí ve společnosti na éru komunismu a na jeho zničující vliv. Společným rysem západoevropské a východoevropské a středoevropské krajní pravice pak je existence silného vůdce. Ten má pro existenci strany zásadní význam a strana často s odchodem vůdce sama upadá. Společným prvkem krajně pravicových stran ve středovýchodní Evropě je také odpor k členství ve vojenských aliancích, zejména v NATO. Vliv na to měla i desetiletí sovětské nadvlády, během nichž odešly středoevropské země do podřízené role. Typický je odpor k Evropské unii a euroskepticismus krajně pravicových stran v celé Evropě. Jak ale podotýká Lubomír Kopeček, euroskepticismus je věc, která se nenachází nejen na krajní pravici, ale i mezi konzervativními stranami i stranami krajní levice (Kopeček, 2007).

6. Krajní pravice v České republice

Po uvedení do podoby krajně pravicové oblasti ve střední a východní Evropě se již zaměřím na ony tři konkrétní země. Začnu tedy krajní pravici v České republice, kde nejdříve popíši její vývoj po roce 1989 a dále pak nejsilnější krajně pravicovou stranu SPR-RSČ. Zmíním se i o menších stranách a hnutích, ale vzhledem k rozsahu této práce není možné zachytit celé krajně pravicové spektrum v České republice. Do pozadí proto odsunu ultrapravicové zájmové skupiny, subkultury či média.

6.1 Vývoj pravicového extremismu a radikalismu v ČR po roce 1989

Pád komunistického režimu po tzv. sametové revoluci v roce 1989 umožnil vznik pluralitního demokratického systému na českém území. V jeho rámci však od počátku působily i síly, které z pravicově extremistických pozic chtěly demokratický režim zničit nebo alespoň stávající režim kritizovaly (Mareš, 2003: 175). Pravicoví extremisté a radikálové, kteří začali působit na našem území po roce 1989, mohli navázat na určité tradice krajně pravicové části politického spektra z předchozích období české historie. Lze však spíše vysledovat diskontinuitu mezi vývojem krajní pravice v českých zemích do

května 1945 a od konce 80. let. Přesto se již krátce po změně režimu objevily skupiny, které se alespoň programově či názvy pokoušely přímo přihlásit k odkazu české a moravské krajní pravice, především z meziválečného a válečného období (Mareš, 2003: 109).

Existence ultrapravice v České republice je sice zřejmá, avšak problémy činí vymezení a strukturování ultrapravicového spektra. Co se týče vývoje ultrapravice, lze jej rozdělit zhruba do třech základních etap (Charvát 2007, Mareš 2003).

1. 1989-1992: vytváření a etablování ultrapravice

Po roce 1989 se začal v českém prostředí etablovat antikomunistický proud a současně začalo docházet k přehodnocování některých ideologicky podmíněných postulátů. Dříve komunisty propagovaný internacionalismus začal být opouštěn ve prospěch dovolávání se tradice vlastenectví. Společenské ovzduší těsně po revoluci v roce 1989 obsahovalo celou řadu atributů typických právě pro krajně pravicové postoje. Právě v této době došlo k nárůstu popularity skupiny Orlík a následnému rozvoji hnutí skinheads (Charvát, 2007: 143).

V této době začala i část osob z ultrapravicového tábora zveřejňovat samostatné výstupy. Mezi nimi například i bývalý politický vězeň Miroslav Dolejší, který je autorem práce *Analýza 17. listopadu*. Zpochybňoval polistopadový převrat a tvrdil, že byl divadlem sehraným StB pod taktovkou mezinárodního židovstva. Ve stejné době vznikl i týdeník *Politika*, v němž byly zveřejňovány texty podobného zaměření. A dále 24. února 1990 byla založena SPR-RSČ pod vedením Miroslava Sládka. A právě republikáni se nijak nebáli teorií spiknutí a několikrát ve svém textu otiskli Analýzu 17. listopadu Miroslava Dolejšího. Sám Miroslav Sládek se dokonce postavil na obranu týdeníku *Politika* v době, kdy jeho vydavatelé stáli před soudem ohledně šíření rasismu (Charvát, 2007: 143-144).

2. 1993-1998: strukturování ultrapravice

V této etapě je charakteristická účast SPR-RSČ v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a veřejné excesy této strany a jejích představitelů. Současně se vůči ní začíná výrazněji profilovat i další část ultrapravice, která považuje Sládkův politický styl za nedůstojný. Vytvářejí se silnější struktury odštěpenců

od SPR-RSČ (Vlastenecká republikánská strana), pokusy o průnik na veřejnou politickou scénu začínají realizovat formou zakládání občanských sdružení osoby, které byly doposud spjaty se skinheadskou scénou (Vlastenecká fronta, Vlastenecká liga). V tomto období byl také zakázán týdeník *Politika* (Mareš, 2003: 181-182).

3. 1999-2002: přeskupení v rámci ultrapravice

Do nového tisíciletí vstupovala krajní pravice bez svého dosavadního představitele SPR-RSČ. Po jejím volebním neúspěchu v roce 1998 ji opustila řada jejích členů. Hegemonní pozici v rámci ultrapravicového spektra se proto pokusily zaujmout organizace nově vzniklé, k nimž se připojovala i část starší generace (odpadlíci od Sládka i jiní navazují na tradice české ultrapravice) (Mareš, 2003: 182). Tato situace tedy stimulovala ostatní krajně pravicové subjekty k aktivitě. Z nových lze jmenovat např.: *Národní aliance* (NA), *Národní odpor* (NO), *VLAST. CZ*. První dvě jmenované vytvořily novou stranu nazvanou *Národně sociální blok*, kterou ale odmítlo ministerstvo vnitra registrovat, a tak byl vybrán nový název, *Pravá alternativa*. Ta se pak v roce 2001 rozpadla (Charvát, 2007: 152-153).

Další etapu, kterou bych datovala od roku 2002 do současnosti, bych nazvala pokračování přeskupování v rámci ultrapravice. Je charakteristická vznikem dvou dalších větších ultrapravicových stran: Národní strany a Dělnické strany.

6.2 Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa

Koncem roku 1989 se v Československu utvořilo nezávisle na sobě několik skupin, které chtěly vytvořit stranu reprezentující pravicové ideje po vzoru amerických republikánů či hodlaly slovem „republikánská“ v názvu navázat na tradice nejsilnější prvorepublikové strany – agrárníků (Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu). A právě díky SPR-RSČ začal být v českém prostředí celý republikánský proud vnímán jako ultrapravicový (Mareš, 2005: 1593). P. Šimoník v této souvislosti uvádí: „Voliči SPR-RSČ se sice v průměru definovali jako pravicoví, ale v porovnání s voliči jiných politických stran byli na škále levice-pravice mnohem více rozptýleni.

Samotnou stranu viděli její voliči jako stranu středovou“ (Šimoník cit. dle Kreidl – Vlachová, 1998: 16).

6.2.1 Vznik a vývoj strany (1989-2010)

Na přelomu listopadu a prosince 1989 se začala vytvářet Republikánská unie (RU), která se 16. ledna 1990 sloučila s Československou stranou svobodných demokratů a s Liberální evropskou stranou (název Republikánská unie zůstal zachován). V prosinci 1989 dále vznikla v Bratislavě Republikánská strana (RS), stejně se však 2. prosince 1989 začala označovat i jiná skupina v Praze, jejíž vůdčí osobností byl Miroslav Sládek. Roztříštěnost republikánského hnutí v Československu bezprostředně po listopadu 1989 se jevila jako neúnosná, a proto proběhly pokusy o sjednocování. „Sládkovci“ se koncem ledna 1990 připojili k Republikánské unii, avšak kvůli mocenským ambicím M. Sládka ji brzy opustili a 24. února 1990 se konal ustavující sjezd Sdružení pro republiku – Republikánské strany Československa (Mareš, 2005: 1593-1594). V projevu na sjezdu Miroslav Sládek uvedl, že vůdčí myšlenkou při založení strany bylo: „Vědomí si toho, že je nutné v současné politické situaci, která je přetížena stranami liberálně-demokraticko-socialistického zaměření, vybudovat skutečně radikální pravicovou stranu, jež by byla strážkyní demokracie a která by ve svém programu odmítla jakoukoliv formu spolupráce nejen s komunisty, ale i se stranami jim blízkými.“ Dále uvedl: „Jestliže jsme pro demokracii, nemůžeme z principiálních důvodů uznávat jakýkoliv orgán nadřazený politickým stranám. Ať se již nazýval v minulosti Národní fronta, nyní Shromáždění, Občanské fórum (OF) nebo Veřejnost proti násilí (VPN). OF a VPN vykonaly mnoho pro porážku diktatury, ale samy by se mohly do pozice diktátorů lehce dostat“ (Sládek cit. dle Mareš, 2003: 190).

Sám Miroslav Sládek vstoupil do porevoluční politiky jako zcela neznámý člověk. Narodil se v roce 1950 v Kostelci nad Orlicí. Po absolvování základní vojenské služby vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Mezi přívrženci i odpůrci strany je označován jako „doktor“ díky stále zdůrazňovanému titulu PhDr. Před listopadovými událostmi pracoval v letech 1981-1986 v Českém úřadu pro tisk a informace, což se pro jeho protivníky

stalo důvodem ke zpochybnování jeho antikomunistických postojů (Mareš, 2003: 189).

Od samého počátku existence SPR-RSČ byla činnost strany založena na osobě jejího předsedy Miroslava Sládka. Objížděl zemi a pronášel pro některé lidi přitažlivé populistické projevy, které nepostrádaly jistou dávkou vtípu. Dokázal díky své činnosti v terénu oslovit velké množství nespokojených voličů. Do médií, byť v negativních konotacích, republikáni pronikli díky častým demonstracím. V srpnu 1990 začal také vycházet týdeník *Republika* s radikálně pravicovým, antisemitským a xenofobním obsahem (Šanc, 2005: 204-205).

Před volbami v roce 1990 se SPR-RSČ snažila najít koaličního partnera, aby nekandidovala jako osamocený pravicový subjekt. Po neúspěšném pokusu začlenit se do pravicové koalice *Svobodný blok* (Republikánská unie, Strana ústavní demokracie, Strana svobodných demokratů, Strana československé demokracie) a Sládkově odmítnutí kandidovat pod hlavičkou KDU, SPR-RSČ vytvořila předvolební koalici s *Všelidovou demokratickou stranou* (VDS/SPR-RSČ). Volby v červnu 1990 ale skončily fiaskem jak pro VDS/SPR-RSČ tak pro Svobodný blok. Jejich volební zisky se pohybovaly okolo 1%. Koalice VDS/SPR-RSČ se po volbách rozpadla (Šanc, 2005: 204).

Sládek postupně precizoval svoji politickou strategii a hlavní témata politické profilace. Antikomunistickou rétoriku zachoval, začal se však více věnovat tzv. „romské otázce“. V parlamentních volbách v roce 1992 se plně prokázalo, že SPR-RSČ se stala nejsilnějším subjektem ultrapravicového prostoru. Zisk parlamentního zastoupení pro ně znamenal nejenom možnost pro novou formu prezentace, ale i příliv finančních prostředků. Sám Sládek poté kandidoval na prezidenta ČSFR, ale neúspěšně. Zároveň se konal v červenci 1992 II. sjezd SPR-RSČ, kolem kterého se daly do pohybu další vnitrostranické spory. Situaci ve straně ale udrželo Sládkovo vedení ve svých rukou, ale rozkoly přinesly vyloučení a odchod několika poslanců (Mareš, 2003: 194). Strana se tak postupně konstituovala jako jediná politicky významná zástupkyně krajní pravice. Soustředila se na získávání hlasů skupin frustrovaných polistopadovým vývojem a postupně se začala profilovat na otázce etnických menšin (Maršák, 2007).

Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1996 dosáhla SPR-RSČ svého doposud největšího úspěchu, získali 8,01 % hlasů. Dokonale využili obavy lidí ze zapojování ČR do mezinárodních integračních procesů (NATO, EU). Nakonec se však rozhodli nezúčastnit na podzim roku 1996 voleb do Senátu, což odůvodnili odporem vůči této instituci (Mareš, 2003: 196).

Strana se také zapojila v roce 1997 do evropského projektu iniciovaného vůdcem francouzské Národní fronty Jean-Marie Le Penem nazvaného EURONAT (Mareš, 2005: 1603). Spojenectví a podpora byly potvrzeny v říjnu 1999, kdy Jean-Marie Le Pen navštívil Českou republiku a zúčastnil se mítinku v brněnské hale Rondo (Mareš, 2003: 200). Další spojenectví navázali i s rakouskou krajně pravicovou stranou FPO a počátkem roku 2000 stáli republikáni na straně jejího předsedy J. Haidera po jeho vstupu do rakouské vlády (Mareš, 2000).

V roce 1998 se dostaly na povrch vnitrostranické spory a jihočeští republikáni prohlásili, že jednání M. Sládka a některých členů vedení poškozuje stranu. Před předčasnými parlamentními volbami v červnu 1998 zveřejňovali bývalí členové SPR-RSČ informace o autoritativních praktikách vedení strany a zneužívání finančních prostředků. „Rebelové“ byli ze strany vylučováni nebo odcházeli sami. K rozkolu strany se přidaly rovněž finanční problémy, když byly SPR-RSČ kvůli údajnému neplacení daně za zaměstnance zablokovány příspěvky na volby (Šanc, 2005: 206-207).

Výzkumy politických přesunů mezi lety 1992-1996 v zásadě potvrdily pozici SPR-RSČ mezi levicí a pravíci, i když naznačovaly spíše silnější inklinaci k levici než pravici. To mohlo být způsobeno i tím, že v té době patřilo SPR-RSČ i ostatní levicové strany k parlamentní opozici. Ve volbách v roce 1996 pak ztratili 28 % voličů směrem doleva. Velmi podobně se situace pro republikány vyvíjela v roce 1998, voličské hlasy přicházely více z pravice, ale voliči odcházeli spíše doleva (Kreidl – Vlachová, 1998: 16).

Volební neúspěch v roce 1998 znamenal v podstatě rozpad SPR-RSČ. Působení mimo parlamentní struktury a finanční problémy strany znamenaly výrazný pokles popularity. Započal tak proces, ve kterém se některé subjekty snažily zaujmout uvolněnou pozici vedoucích sil krajní pravice. Mezi nimi lze

jmenovat např. stranu *Republikáni*, ke kterým přešla část členů SPR-RSČ nebo *Národně-socialistický blok* (NSB). Ten se později přeměnil na *Pravou alternativu* (PA) (Maršák, 2007).

Do krajských voleb v roce 2000 vstupovala koalice pod názvem *Republikáni Miroslava Sládka* (RMS), tvořená SPR-RSČ, Sdružením důchodců ČR a Nezávislou republikánskou mládeží (NRM). Koalice ale neuspěla a pozornost se soustředila na „transformaci“ SPR-RSČ na Republikány Miroslava Sládka. Po vzniku RMS byla zahájena přeregistrace členů ze SPR-RSČ do RMS. Na sjezdu v roce 2002 byl předsedou zvolen opět Miroslav Sládek. Tajemníkem se stal Tomáš Vandas a vedoucím sekretariátu Martin Zbela. Po prohraných volbách do Poslanecké sněmovny ale stranu opustili a založili *Dělnickou stranu* (Mareš, 2003: 200-201). Miroslav Sládek se později stal místostarostou (i starostou) brněnské městské části Útěchov. V současné době už tuto funkci nezastává.

Strana pod novým názvem Republikáni Miroslava Sládka kandidovala ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2002 a do Evropského parlamentu v roce 2004. Její výsledky ale byly velmi špatné. V parlamentních volbách 2002 získala jen 0,97 % hlasů⁵ a ve volbách do Evropského parlamentu 0,67 % hlasů⁶. Byl to velmi značný neúspěch, neboť jednoznačně deklarovaným cílem bylo získání poslaneckého mandátu v Parlamentu ČR (Maršák, 2007).

V dalších volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2006 strana nekandidovala a dala o sobě více vědět až v parlamentních volbách v roce 2010. Do těchto voleb vstoupila pod staronovým názvem SPR-RSČ a začala aktivněji vystupovat i v médiích. I tak ale získala jen 0,03 % hlasů⁷.

Současně podala Vláda České republiky 18. 12. 2009 návrh na pozastavení strany SPR-RSČ s odůvodněním, že strana opakovaně nesplnila zákonnou povinnost předložit Poslanecké sněmovně výroční finanční zprávu. Nejvyšší správní soud poté zjistil, že strana nepředložila výroční finanční zprávy

⁵ Volby do PSP ČR 2002, Volby.cz (<http://www.volby.cz/pls/ps2002/ps2?xjazyk=CZ>), 7. 4. 2012

⁶ Volby do EP 2004, Volby.cz (<http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep11?xjazyk=CZ>), 7. 4. 2012

⁷ Volby do PSP ČR 2010, Volby.cz (<http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>), 7. 4. 2012

v letech 2006, 2007, 2008 a 2009 a svým rozsudkem ze 7. 12. 2010 tak pozastavil činnost SPR-RSČ.⁸

6.2.2 Organizační struktura

Na rozdíl od ostatních českých politických stran měla SPR-RSČ pouze dvouúrovňovou horizontální strukturu, úrovně byly místní a úřední. Místní organizace mohly být podle stanov strany rozpuštěny předsednictvem, jestliže by porušily stanovy strany nebo ideové cíle. Nejvyšším orgánem SPR-RSČ byl sjezd, který svolával předseda jednou za čtyři roky. Rovněž mohl být svolán mimořádný sjezd, pokud o to formou petice požádaly tři pětiny členů strany. Sjezd tvořili členové strany delegovaní místními organizacemi (Šanc, 2005: 208). Specifické jsou i výrazné pravomoci předsedy a předsednictva. Předsednictvo se skládalo z předsedy strany, místopředsedy, tajemníka a vedoucího sekretariátu a jeho hlavními pravomocemi bylo přijímání organizačního a jednacího řádu strany, vyhlášení celostranického referenda, spravování majetku strany, svolávání sjezdu a rozhodování o stranickém trestu atd. Předseda zaujímal mimořádné postavení a spolu s tajemníkem byl statutárním zástupcem strany (Mareš, 2003: 211-212).

Co se týče členské základny, udávala strany v polovině devadesátých let počet 50 000 členů, i když toto číslo bylo mnohdy zpochybňováno (Mareš, 2003: 212). V dubnu 2010, tedy těsně před volbami do Poslanecké sněmovny ČR, odmítl Miroslav Sládek v pořadu České televize Hyde Park zveřejnit počet členů. Odůvodnil to tím, že to není vůbec důležitý údaj.⁹

6.2.3 Program a vize strany

Programatika SPR-RSČ a RMS je obsažena v několika programových dokumentech. Na ustavujícím sjezdu strany v únoru 1990 byl přijat program *Úkoly současné a perspektivní*, který byl použit jako volební program v roce

⁸ Nejvyšší správní soud České republiky (http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0002_0Pst_090_20101213115145_prevede_no.pdf), 7. 4. 2012

⁹ Pořad Hyde Park, vysíláno 30. 4. 2010 (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/210411058080430/>), 7. 4. 2012

1990. Republikánské programy se populisticky zaměřují především na témata, jako jsou vnitřní bezpečnost, bytová politika, zeštíhlení státního aparátu apod. Slibují velké množství výhod, neodůvodňují ale dostatečně zisk prostředků k financování svých cílů (Mareš, 2005: 1594-1595). Je ale nutné podotknout, že programatika SPR-RSČ zůstávala po dlouhou dobu z formálního hlediska odlišná od programů ostatních politických stran. Její programy byly pouze krátké a heslovité a návrh podrobnějšího programu byl vypracován až v roce 1999 (Mareš, 2000).

Národní program republikánů v úvodu uvádí, že radikálních změn může docílit pouze skutečná – radikální – opozice. V rámci státního aparátu by měl být zrušen senát, zavedena přímá volba prezidenta, vybudována profesionální armáda. V ekonomické oblasti i v zemědělství kladou důraz na domácí produkty, národní majetek (i média) podle nich mají být v rukou „našich občanů, a ne cizinců“. Trvají dále na znovuzavedení trestu smrti a odluky státu od církve (Mareš, 2005: 1595-1596). Výrazně se SPR-RSČ profilovala na odporu vstupu ČR do NATO. V celém polistopadovém období trvala strana na požadavku neutrality. Na podzim 1997 SPR-RSČ tiskovým prohlášením ohlásila dokonce začátek systematicky vedené kampaně. Republikánské agitační plakáty proti vstupu do NATO znázorňovaly lidskou lebku v helmě wehrmachtu (Mareš, 2000). Odmítání NATO společně s odmítáním vstupu České republiky do EU a antiněmecké postoje tvořily jeden z hlavních pilířů zahraničně politických priorit SPR-RSČ. V časopise *Republika* i v programových dokumentech a projevech Miroslava Sládka opakovaně zaznívalo, že členství v Evropské unii zničí suverenitu naší země a zničí celkově i existenci národních států (Havlík, 2006: 77-78).

Dále je pro republikány charakteristický odpor vůči „amerikanizaci“ společnosti a některým postmoderním hodnotám (např. právům homosexuálů či multikulturalismu). Zahraničně politická koncepce strany je tedy charakteristická izolacionalismem, vyvoláváním protiněmeckých a protiamerických nálad a výpady vůči mezinárodním organizacím. Silnou roli zde hrají apely na český nacionalismus, který se vymezuje proti „vnějším nepřítelům“ (Mareš, 2000). Strana (ať již SPR-RSČ nebo RMS) se vždy představovala jako jediná skutečná opozice, která za své důsledné postoje musí trpět nepřízní médií a perzekucí

jejích představitelů (Mareš, 2005: 1596). Sami republikáni se i ve svém programu pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010 odvolávají na neustálou informační blokádu, která se jich týká už mnoho let: „ Republikáni zde byli, jsou a budou i přes letitou informační blokádu, pravidelně před každými volbami přerušenu stereotypními pomluvami a útoky, které mají všem voličům připomenout koho nevolit. Nelze však říci, že by nás informační blokáda a pomluvy jakkoli odradily nebo oslabily“.

Ve svém programu pro Parlamentní volby v roce 2010 mají dále tyto cíle: zvýšení hrubé mzdy řadových policistů, hasičů, učitelů, vojáků, zdravotních sester a bratrů o 75%, plné proplacení přesčasových hodin, doživotní rentu ve služebním poměru déle než 20 let atd. Jako finanční zdroje pro obnovení státního aparátu uvádějí např.: zrušení Senátu PSP ČR (ušetření 589 mil. Kč), zrušení a převedení kompetencí Úřadu pro studium totalitních režimů pod Akademii věd (ušetření 176 mil. Kč), zrušení poslaneckých nezdánitelných měsíčních náhrad (ušetření 90,2 mil. Kč), zrušení a převedení kompetencí Veřejného ochránce práv, Úřadu pro ochranu osobních údajů, Úřadu průmyslového vlastnictví a Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže pod Ministerstvo spravedlnosti (ušetření 523,4 mil. Kč) atd.

Jako důvody, z jakých strana kandiduje ve volbách 2010, uvádí: „ SPR-RSČ si je dobře vědoma závažnosti situace ve společnosti. Zásadním a nekompromisním cílem SPR-RSČ na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, je obnova funkčnosti nefungujícího státního systému, to znamená: obnova funkčnosti bezpečnosti, zdravotnictví a vzdělávání, jako základního kamene obnovy morálně, eticky a ekonomicky zdevastované společnosti.“¹⁰

Po rozsáhlejší části pojednávající o nejsilnější krajně pravicové straně v České republice (sílu myslím fakt, že byla v letech 1992-1996 zastoupena v ČNR a později v Parlamentu ČR) ještě stručně zmíním další dvě významné krajně pravicové strany. Budou jimi *Národní strana* a *Dělnická strana* (nyní Dělnická strana sociální spravedlnosti).

¹⁰ Volební program pro parlamentní volby 2009, stránky SPR-RSČ (<http://republikani.webnode.cz/program/>), 7. 4. 2012

6.3 Národní strana

Strana byla oficiálně registrovaná Ministerstvem vnitra 31. října 2002, ale usilovala o registraci již od roku 1996. První registraci zamítlo Ministerstvo vnitra v roce 2000 kvůli problematickým stanovám. Stranu pak na přelomu let 2000/2001 postihly i vnitřní problémy a rozštěpila se na dva přípravné výbory Národní strany. Jeden vedl Pavel Sedláček a druhý Pavel Sibřina. Oba výbory pak usilovaly o registraci strany, která proběhla onoho 31. října 2002. Registrován byl Sedláčkův přípravný výbor poté, co předchozí registraci Sibřinova výboru zrušil v říjnu 2002 Nejvyšší soud.

Strana poté hned v listopadu uspořádala na Staroměstském náměstí v Praze demonstraci proti NATO. Přestože se jednalo o jedinou akci krajní pravice, navštívilo ji pouze několik jednotlivců. Dne 1. března 2003 se konal ustavující sněm Národní strany, který potvrdil platnost znaku a hesel strany, potvrdil politický program a priority a zvolil výkonné orgány strany. Předsedkyní strany byla jednomyslně zvolena Petra Edelmannová (Mareš, 2003: 250-253). Petra Edelmannová ještě než se stala předsedkyní Národní strany, studovala na katedře politologie Fakulty mezinárodních vztahů na Vysoké škole ekonomické, kde v roce 2008 obhájila disertační práci s názvem Česká identita, národní zájmy a pravicové politické strany 2002-2006. Ihned po studiu pracovala jako poradce vrchního ředitele bankovní rady, později jako poradce viceguvernéra. Předsedkyní Národní strany se stala ihned po její registraci.¹¹ Lenka Bustíková ji označila za člověka reprezentujícího novou generaci lídrů radikálních stran, kteří jsou důvtipní a umí pracovat s médii (Bustíková, 2009: 229).

Strana v roce 2004 kandidovala do Evropského parlamentu jako *Národní koalice* spolu s Českou stranou národně sociální (ČSNS) a získala pouze 0,12 % hlasů. V roce 2005 vytvořila tzv. *Národní pětku*, kterou tvořily: Národní strana, Republikáni Miroslava Sládka, Národní sjednocení, Dělnická strana a České hnutí za národní jednotu (Hympl – Drchal, 2009). Tato koalice měla kandidovat i ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, před

¹¹Edelmannová odstoupila z vedení Národní strany, Ihned.cz, , 2009, (<http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-38584690-edelmannova-odstoupila-z-vedeni-narodni-strany>), 7. 4. 2012

volbami došlo ale v koalici k neshodám a ta se rozpadla. Samotná Národní strana pak získala 0, 17 % hlasů.¹²

Dále se Národní strana zúčastnila krajských voleb v roce 2008, ale kandidovala jen ve dvou krajích: Středočeském a Moravskoslezském a dohromady získala jen 2711 hlasů. Před volbami do Evropského parlamentu v roce 2009 byl z vysílání České televize stažen spot Národní strany¹³ s odůvodněním, že se ČT nemůže jakýmkoli způsobem podílet na rasismu a xenofobii (Hympl – Drchal, 2009). Celkem získala 0, 26 % hlasů.¹⁴

Na podzim roku 2009 se však strana začala rozpadat. Po odchodu Petry Edelmannové odešli k 1. 12. 2009 další čelní představitelé strany (Michal Kubík, Jan Skácel, Jiří Gaudin). Všichni tito členové byli velmi činní, Jiří Gaudin je například autorem tzv. „konečného řešení romské otázky“ – tedy plánu na vysídlení Romů do Indie (Hympl – Drchal, 2009). Miroslav Mareš uvádí v souvislosti s rozpadem Národní strany: „Strana si nebyla schopna vybudovat širokou síť místních organizací, což se zase podařilo Dělnické straně. Jasně o tom svědčí i počet kandidátů v krajských volbách 2008, kdy nebyla strana schopna postavit všude dostatek lidí“ (Mareš cit dle Hympl – Drchal, 2009).

6.3.1 Programatika strany

Za základní ideologické východisko považuje Národní strana národní zájmy a jejich ochranu. Cílem jejího národního pojetí je aktivní ochrana života a to i nenarozeného, ochrana rodiny, na jejíž úroveň nelze postavit žádné registrované partnerství, úcta k právu, snášenlivost, vytváření přirozených pravidel soužití, které se stanou součástí chápání přirozené morálky. Dále je jejich cílem vybudovat silný stát založený výlučně na národním principu. Z tohoto důvodu také odmítají integrační proces Evropské unie a chtějí vystoupení České republiky z tohoto „projektu“. Celkově stojí jejich pojetí národního státu na třech pilířích: spořádaná rodina, spořádaná obec, spořádaný stát.

¹² Čtrnáctideník Cevro, číslo 9/2009 (<http://www.cevro.cz/cs/publikace-cevro/ctrnactidenik/>), 7. 4. 2012

¹³ Předvolební spot Národní strany před volbami do EP 2009, Youtube.com (<http://www.youtube.com/watch?v=-Qo7aUUa5MM&feature=fvwrel>), 7. 4. 2012

¹⁴ Volby do EP 2009, Volby.cz (<http://www.volby.cz/pls/ep2009/ep11?xjazyk=CZ>), 7. 4. 2012

V oblasti vnitřní politiky jsou pak pro více prvků přímé demokracie a navrhují např. přímou volbu prezidenta. Jsou i pro rozšíření jeho pravomocí a nejraději by v České republice zavedli prezidentský systém po vzoru USA. Zároveň je v programu uvedeno, že to není dost dobře možné, a proto navrhují alespoň rozsáhlé úpravy systému parlamentního. Mezi ně patří výše uvedené zvýšení pravomocí prezidenta nebo také zrušení senátu.

Stěžejním tématem je pro Národní stranu samozřejmě imigrační politika a její zpřísnění. Jsou pro jasná a nekompromisní pravidla udělování občanství a navrhují např. jazykové zkoušky. V programu je k tomuto tématu napsáno: „Ne přistěhovalectví znamená ne drogám, mafii, nezaměstnanosti, násilí a strachu! Ne přistěhovalectví – výzva vládě, aby se lépe starala o Čechy! Umožnila jim spokojený život, prostor pro zakládání rodin a tradiční a hodnotnou výchovu dětí!“¹⁵

Volební program Národní strany je samozřejmě rozsáhlejší a vyjadřuje se ke všem oblastem života a politiky. Já vzhledem k omezenému rozsahu práce uvedla jen některé, ale myslím, že ty stěžejní.

6.4 Dělnická strana (sociální spravedlnosti)

Dalším významným krajně pravicovým subjektem se po roce 2000 stala Dělnická strana. I přes to, že se jí nikdy nepodařilo získat zastoupení v parlamentních orgánech na krajské, celostátní či evropské úrovni, nezanedbatelným způsobem ovlivnila dění v České republice (VeJVodová, 2011: 156). Dělnická strana byla založena bývalými členy SPR-RSČ. Poté, co ji postihly finanční problémy vedoucí k vyhlášení konkurzu na SPR-RSČ (počátkem roku 2001), přešla část členské základny do nové strany s názvem Republikáni Miroslava Sládka a část založila Dělnickou stranu (Kyloušek – Smolík, 2008).

Strana byla Ministerstvem vnitra zaregistrována 20. prosince 2002 pod názvem *Nová síla*. Ke změně názvu následně došlo 22. ledna 2003. Jedním ze zakládajících členů se stal Tomáš Vandas (VeJVodová, 2011: 156). Tomáš

¹⁵ Volební program Národní strany, Volby-2006.cz (<http://www.volby-2006.cz/programy/clanek.php?cl=60>), 7. 4. 2012

Vandas je absolventem bakalářského oboru sociální a masové komunikace na Karlově univerzitě v Praze. Mezi lety 1986 – 1992 pracoval u Dopravního podniku hl. m. Prahy, poté u menších soukromých stavebních firem. Politicky aktivní začal být v roce 1995, kdy se stal členem SPR-RSČ. Ve straně od roku 1998 zastával funkci tajemníka a zároveň zástupce šéfredaktora týdeníku *Republika*. Předsedou Dělnické strany se stal na jejím prvním sjezdu konaném 31. května 2003. Tuto funkci zastával až do roku 2010, kdy se stal předsedou *Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS)*.¹⁶

Dalším zakládajícím členem byl Jiří Štěpánek, v letech 1996-1998 člen Zastupitelstva hl. m. Prahy za SPR-RSČ. Zároveň působil také jako zástupce šéfredaktora stranických novin *Republika* (VeJVodová, 2011:156). Dnes je výkonným místopředsedou Dělnické strany sociální spravedlnosti.¹⁷ Třetím zakladatelem byl Martin Zbela, který dříve působil jako šéfredaktor novin *Republika* a v roce 1998 byl zvolen do předsednictva SPR-RSČ a do funkce vedoucího sekretariátu (VeJVodová, 2011:156). V současné době je místopředsedou DSSS a šéfredaktorem stranického tisku *Dělnické listy*.¹⁸ I ostatní členové předsednictva Dělnické strany byli bývalými členy SPR-RSČ, mezi nimi např. Petr Kotáb, Jindřich Nestler a Bohumil Šulěř (VeJVodová, 2011: 156).

6.4.1 Vývoj strany

Vývoj strany lze dle Miroslava Mareše a Petry VeJVodové rozdělit do tří etap, dle spolupráce strany s jinými (politickými) subjekty. První etapu autoři vymezují lety 2003-2005. V této době klade strana důraz na zájmy zaměstnanců a toto téma se stalo pro stranu stěžejní. Dále se vyjadřuje negativně ke vstupu České republiky do Evropské unie. Toto období je charakteristické spoluprací DS s Národní stranou, nejdříve v krajských volbách v roce 2004 a poté v koalici Národní pětka. Národní pětka představovala politickou formaci nacionalisticky orientovaných stran, které chtěly společnou kandidaturou posílit svoji pozici a

¹⁶ Životopis Tomáše Vandase (<http://www.tomasvandas.cz/zivotopis>), 7. 4. 2012

¹⁷ Bc. Jiří Štěpánek, *Dělnická strana sociální spravedlnosti* (<http://www.dsss.cz/jiri-stepanek>), 7. 4. 2012

¹⁸ *Dělnické listy* (<http://www.delnickelisty.cz/redakce>), 7. 4. 2012

zvýšit šanci na úspěch v parlamentních volbách v roce 2006. V projektu se sešly Národní strana, Národní sjednocení (NSJ), Dělnická strana, Republikáni Miroslava Sládka a České hnutí za národní sjednocení. V květnu 2005 ale Dělnická strana oznámila, že z koalice vystupuje a jako hlavní důvod uvedla aktivní účast předsedy RMS Miroslava Sládka (Mareš - Vejvodová, 2010).

Druhá fáze se dá vymezit lety 2005-2006 a je ji možné charakterizovat jako tzv. přechodné období či období finální profilace (Mareš – Vejvodová, 2010). Ve druhé polovině roku se strana dohodla na volební spolupráci s politickou stranou Národní sjednocení, která trvala do konce roku 2006. Dále je toto období provázeno nejistotou a snahou nalézt vhodnější partnery. Nakonec se DS po předchozích zkušenostech rozhoduje, že již nebude ve volbách kandidovat v koalici, ale bude sestavovat vlastní kandidátky (Vejvodová, 2011: 157).

Třetí etapa začíná v roce 2007, kdy se strana otvírá neonacistické scéně a navazuje spolupráci s neregistrovanými organizacemi a hnutími jako *Autonomní nacionalisté* a *Národní odpor* (Vejvodová, 2011: 157). Významným mezníkem se stal 17. listopad 2008, kdy proběhla tzv. bitva o Janov. Zde se fyzicky střetli příznivci DS, Národního odporu a Autonomních nacionalistů (podporovaní i mnoha osobami z místního českého etnického obyvatelstva) s policií, která je oddělovala od romských bytů a Romů, kteří zorganizovali protiakci. Celodenní střety následně sehrály velkou roli v neonacistické mytologii i v propagandě DS (Mareš – Vejvodová, 2010).

Dělnická strana také v této fázi založila k 1. únoru 2008 tzv. Ochranné sbory DS (OS DS). Dle stanov je jejich úkolem ochrana stranických představitelů, organizování a dohled nad stranickými akcemi a případná pomoc občanům při řešení nejrůznějších problémů.¹⁹ Dne 3. března 2009 založila Dělnická strana mládežnickou organizaci Dělnická mládež. Ta je registrována jako občanské sdružení a v programových cílech uvádí: „Dělnická mládež má za cíl sdružovat mladé občany České republiky na základě jejich spříznění s idejemi sociálními

¹⁹ Ochranné sbory Dělnické strany, Dělnická strana (http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=116&Itemid=150), 7. 4. 2012

a národními a respektování zásad života ve svobodné společnosti.“²⁰ Tato etapa oficiálně končí 17. únorem 2010, kdy Nejvyšší správní soud rozhodl o rozpuštění Dělnické strany. Ve svém rozsudku uvedl mnohá odůvodnění, např. že program a názory strany směřují k vyvolávání národnostní, rasové, etnické a sociální nesnášenlivosti. Dále soud zjistil, že svou symbolikou a programovou podobností navazuje strana na německý nacionální socialismus. S tím souvisí i úzká provázanost strany v podstatě se všemi neonacistickými hnutími v České republice.²¹ Dělnická strana pak podala 15. března 2010 návrh k Ústavnímu soudu na zrušení rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Ústavní soud ho však odmítl pro zjevnou neopodstatněnost (Mareš – Vejvodová, 2010).

Členská základna a vedení strany pak ihned po zákazu přešly pod hlavičku Dělnické strany sociální spravedlnosti, se kterou spolupracovaly již před volbami do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2006 či v krajských volbách v roce 2008. V době přesunu členů vedla stranu DSSS Hana Pavlíčková, matka Tomáše Vandase (Vejvodová, 2011: 162).

6.4.2 Program Dělnické strany a Dělnické strany sociální spravedlnosti

Původně jsem měla v úmyslu uvést programy obou stran a v závěru je porovnat, když jsem si je ale přečetla, zjistila jsem, že jsou až na výjimky téměř totožné. I pořadí témat zůstalo nezměněno. Mám pocit, že vedení DSSS jen zkopírovalo program DS ze stránek DS na své stránky. Nyní se pokusím stručně vystihnout základní programové teze těchto stran a jejich programové cíle.

Samy strany uvádějí, že jejich program stojí na třech pilířích: 1) národně politická oblast, 2) morální a mravně politická oblast, 3) ekonomická a sociální oblast. Tyto oblasti spolu tvoří nedílný celek, jak je dále uvedeno. Jako první bod v národně politické oblasti je požadavek znovuoživení svrchovanosti České republiky. Dělnická strana tím myslela vystoupení z Evropské unie.²²

²⁰ Programové cíle Dělnické mládeže, Dělnická mládež (<http://www.delnickamladez.cz/nas-program>), 7. 4. 2012

²¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu o rozpuštění Dělnické strany, Nejvyšší správní soud (http://www.nssoud.cz/docs/Delnicka_strana_original.pdf), 7. 4. 2012

²² Program Dělnické strany, stránky Dělnické strany (http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid=103), 7. 4. 2012

DSSS je trochu „umírněnější“ a vystoupení ze struktur EU navrhuje za podmínek, pokud by byla nadále prohlubovaná federalizace a vytvořen jeden evropský stát. O vystoupení z EU by pak měli rozhodovat občané v referendu.²³ Dalším bodem je vystoupení ze struktur NATO a okamžité stažení vojáků ze všech zahraničních misí. Cílem České republiky by mělo být spolehnout se sama na sebe. Dále volají po vypovězení ilegálních přistěhovalců, zavedení přímé volby prezidenta a pro poslance zavedení imperativního mandátu. Jejich cílem je také reforma ústavních institucí, zejména pak zavedení jednokomorového parlamentu o 200 poslancích a zrušení senátu, který považují za zbytečný.

V druhém pilíři jsou požadavky jako uzákonění češtiny jako státního jazyka České republiky, zrušení zákona o partnerských vztazích a zákaz adopce dětí homosexuálními páry. Jsou pro zavedení trestu smrti pro masové vrahy a za těžké zločiny na dětech a starých lidech. Požadují také posílení pravomocí policie.

Třetí pilíř se pak věnuje především nezaměstnanosti, vzdělání a zdravotnictví. Chtějí zastavit krizový růst nezaměstnanosti vytvářením nových pracovních míst a využitím systému rekvalifikací a celoživotním vzděláváním. Za důležité považují vrátit prestiž a uplatnění učebním oborům a řemeslu jako takovému. Ve své komplexní reformě školství navrhuje výchovu k vlastenectví a ctě k národním tradicím a kulturním hodnotám. Snahou obou stran také bylo a je omezit příliv cizího kapitálu a posílení domácích podnikatelů a živnostníků. Stát také nemůže mít zájem na ilegálně přivandrovalých námezdních dělnících, uvádí. Co se týče zdravotnictví, chtějí zrušit veškeré poplatky a zredukovat počet zdravotních pojišťoven. Odmítají plýtvání finančních prostředků ve formě bezplatného léčení cizinců, kteří do České republiky přicestovali z oblasti Afriky, Asie a Dálného východu. Dále se populisticky vyjadřují k dalším tématům jako je ekologie nebo důstojný důchod seniorů, kde jsou pro zastavení zvyšování věku odchodu do důchodu.²⁴

²³ Program Dělnické strany sociální spravedlnosti, stránky DSSS (<http://www.dsss.cz/program>), 7. 4. 2012

²⁴ Program Dělnické strany, stránky Dělnické strany (http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid=103), Program Dělnické strany sociální spravedlnosti, stránky DSSS (<http://www.dsss.cz/program>), 7. 4. 2012

Jak vyplývá z výše uvedených informací a popisů krajně pravicových stran v České republice, nemá ani jedna z nich parlamentní zastoupení. Jediná strana, která ho v historii samostatné České republiky získala, byla SPR-RSČ, po níž už se to žádnému krajně pravicovému subjektu nepodařilo. I přes to o sobě dávají tyto strany často slyšet, hlavně tedy DSSS a výjimkou nejsou ani fyzické útoky. Ten poslední se uskutečnil na konci listopadu 2011, kdy příznivci DSSS napadli zpěvačku Tonyu Graves ve Vimperku.²⁵

7. Krajní pravice na Slovensku

Nyní se tedy dostávám ke slovenské krajně pravicové scéně, která je reprezentována hlavně Slovenskou národní stranou (SNS). Existují samozřejmě i jiné organizace (ve formě občanských sdružení vznikajících především po roce 2003) a neformální uskupení. Nikomu z nich se ale za celou dobu nepodařilo dostat do Slovenské Národní rady (Kupka – Laryš - Smolík, 2009: 239).

Nejdříve, než se dostanu k SNS, vymezím etablování stranického systému na Slovensku po roce 1989 a jeho typické znaky, které se v mnohém liší např. od České republiky. Dále již představím působení SNS ve stranickém systému Slovenska a celkově její historii. V závěru pak uvedu nejdůležitější body jejího programu a zmíním se stručně i o jiných slovenských krajně pravicových subjektech.

7.1 Etablování krajní pravice na Slovensku

Po roce 1989 se všechny střeoevropské země rozhodly zavést parlamentně demokratický režim. Všechny státy také zažily po přechodu k demokracii velmi dynamické období formování nových stranických systémů. Přes výchozí podobnosti se ale poměrně brzy mezi nimi projevil významné odchylky. Jedna velmi významná se týká podoby konfliktních linií a to nejen ve srovnání se západní Evropou, ale i ve střeoevropském regionu (Hloušek-Kopeček, 2005: 434-435). Je pravda, že na počátku transformace hrála určující

²⁵ Zpěvačku Tonyu Graves napadli neonacisté. Policie je obvinila, Lidovky.cz (http://www.lidovky.cz/zpevacku-tonyu-graves-napadli-neonaciste-policie-je-obvinila-pud-/ln_domov.asp?c=A111202_142141_lide_jkz), 7. 4. 2012

roli linie komunismus – antikomunismus, v pozdější fázi došlo ale k diferenciaci dalších konfliktních linií, z nichž nedůležitější byly dle Lubomíra Kopečka socioekonomická konfliktní linie transformace a nacionalistická konfliktní linie transformace (Kopeček, 2005a: 27-28).

Na Slovensku došlo na počátku 90. let nejdříve k prudkému vzestupu konfliktní linie centrum – periferie, kdy v politickém diskurzu hrála zásadní roli otázka podoby československého státu. Na tom získala počáteční silnou voličskou podporu právě SNS, která od roku 1990 vystupovala s požadavkem nezávislosti. Po zániku Československa ovšem tato linie ztratila původní konfliktní náboj, nicméně se transformovala do jiné, téměř stejně konfliktní podoby, do nacionalistické konfliktní linie (Kopeček, 2003: 211-212). Ta vychází s identity, která se buduje kolem národů či etnických skupin, náboženských vyznání či jazykových odlišností (Kopeček, 2005a: 28). Ve Slovenském případě šlo o konflikt mezi občanským a etnickým vnímáním identity, kde jej pak zásadním způsobem determinovala přítomnost maďarské menšiny (asi 10 % obyvatel) (Kopeček, 2003: 212).

Další významnou a dá se říci zvláštní štěpící linií, byla hlavně v první polovině 90. let konfliktní linie mečiarismus – antimečiarismus. Jejím základem se stal antagonismus vyvolaný politickým stylem a osobou vícenásobného předsedy vlády a šéfa Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS) Vladimíra Mečiara. Na základě postojů k němu se vytvořily dva odlišné politické tábory s rozdílnými preferencemi politických hodnot. Z tohoto důvodu se také někdy mluví o sporu o podobě politického režimu (Kopeček, 2004: 374).

Pro téma této práce je ale klíčová nacionalistická konfliktní linie, kterou využila pro svůj vzestup Slovenská národní strana a postavila na ní své základy.

7.2 Slovenská národní strana

Období od listopadu 1989 do parlamentních voleb v červnu 1990 bylo na Slovensku charakteristické explozivním vznikem řady politických stran. Vznikaly různým způsobem a Lubomír Kopeček je dělí do čtyř skupin: nové politické strany, obnovené „historické“ formace, postkomunistické strany, samostatná

VPN (Kopeček, 2003: 158-160). SNS se řadí ke skupině obnovených stran, a po roce 1989 odkazovala na nejstarší slovenskou politickou stranu, která až do roku 1913 byla jedinou politickou stranou na Slovensku. Historická SNS byla oficiálně založena v roce 1871 a původní programatika této strany požadovala národní rovnoprávnost v rámci Uherska. Svě téměř „monopolní“ postavení v oblasti stranické prezentace Slováků si SNS udržela až téměř do první světové války, kdy se od ní odpojilo konzervativně-katolické křídlo, které založilo samostatnou Slovenskou ľudovou stranu, po většinu éry První republiky nesoucí název *Hlinkova slovenská ľudová strana* (Kopeček cit. dle Kupka – Laryš - Smolík, 2009: 30-31). V éře Československé republiky byla pak SNS stranou na politické periferii, orientovanou na úzký segment silně národně cítících evangelických voličů. Ani jedné z těchto charakteristik se polistopadová SNS neblížila. SNS s „historickou“ či přesněji oběma „historickými“ národními stranami spojovala pouze vyhraněná národní rétorika (Kopeček, 2006: 163).

7.2.1 Období 1990-1994

Strana oficiálně vznikla 7. března 1990, kdy byla zaregistrována u Ministerstva vnitra a prvním předsedou se stal Vítázoslav Móric. Nová strana byla hned o počátku rozdělena na dvě křídla, které mezi sebou soupeřily o získání vlivu ve straně a o její další názorové směřování. Radikálnější z obou frakcí tvořili lidé s ultranacionalistickými postoji, kteří neskrývali svůj obdiv k válečnému Slovenskému státu. Nejznámějším představitelem takto smýšlející části SNS se stal Stanislav Pánis. Druhé křídlo se dá nazvat „umírněným“, prosazovalo právo Slováků na sebeurčení, rovnoměrné zastoupení Čechů a Slováků v orgánech federace a řešení otázek týkajících se maďarské menšiny na Slovensku (Konečný - Zetocha, 2005). Radikálně naladěná skupina se poté v červenci 1990 oddělila a v lednu 1991 založila *Slovenskou národní jednotu* (Kopeček, 2002: 367).

Ve volbách v roce 1990 zaznamenala SNS úspěch se ziskem 13,94 % hlasů a skončila na třetím místě za *Veřejností proti násilí* a *Křesťanskodemokratickým hnutím* (KDH). Sjednocujícím prvkem se stalo téma samostatné Slovenské republiky (Kmeť, 2011: 184). I přes to se strana

nevyhnula v následujících letech několika vnitřním štěpením a sporům. Jeden z nich vedl také k rezignaci předsedy V. Mórica v prosinci 1990. Předsednickou funkci pak získal Josef Prokeš (Konečný – Zetocha, 2005).

Období do voleb 1992 přineslo také vnitřní štěpení napříč všemi stranami. Nejvýznamnějším výsledkem tohoto procesu se stalo založení *Hnutí za demokratické Slovensko* (HZDS), které se zformovalo okolo Vladimíra Mečiara a oddělilo se od mateřské VPN (Kmeť, 2011: 184). Vládní koalici v té době tvořila KDĽ, Demokratická strana (DS) a Občanská demokratická unie (ODÚ), která vznikla také z VPN. V opozici se ocitly strany HZDS a SNS a postupně se sblížovaly. Dokázaly se úspěšně stylizovat do role obhájců zájmů Slovenska před centralizačním (federalizačním) tlakem (Kopeček, 2005b: 461).

Volby 1992 přinesly SNS 7,93 % hlasů a mírné zklamání představitelů SNS. Strana se pak podílela na vládě s HZDS, i když poněkud zvláštním způsobem. Nedošlo k podepsání koaliční dohody a jediným zástupcem SNS ve vládě se stal Ľ. Černák jako ministr hospodářství. Jednalo se spíše o volnější formu spolupráce, kterou obě strany blíže nespecifikovaly. Na konci roku 1992 byl pak Ľ. Černák zvolen předsedou a pokusil se o vnitřní reformu strany. Zastával názor, že by strana měla více spolupracovat se všemi parlamentními subjekty a zasazoval se o potlačení nacionální orientace a její nahrazení konzervativní politikou (Konečný – Zetocha, 2005). Černákovy osobní spory s předsedou HZDS V. Mečiarom vedly k jeho odvolání z funkce předsedy strany a následně byl ze strany vyloučen. Odchod Černáka znamenal i odchod většiny liberálních a umírněných členů SNS. Novým předsedou byl zvolen radikální nacionalista a kontroverzní politik Ján Slota (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 39). Zároveň zmizela se zánikem federace v roce 1993 tenze mezi centrem a periferií, ale nezmizela nacionální tematika. Viditelně stoupl ve slovenské politice význam nacionalistické konfliktní linie (viz výše) založené na etnickém rozdílu mezi slovenskou většinou a maďarskou menšinou (Kopeček, 2006: 173).

Téma slovensko-maďarských vztahů se stalo hlavním tématem SNS. Tato nová politika znamenala odklon od ostatních parlamentních stran, s výjimkou HZDS. Ta však zůstala vládní stranou pouze do března 1994, kdy

v důsledku problémů uvnitř HZDS ztratila vláda většinu v parlamentu a byla odvolána (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 39).

7.2.2 Období 1994-1998

Po předčasném pádu vlády se tedy konaly v roce 1994 předčasné volby. V nich získala SNS 5,4 % hlasů a těsně se jí tedy podařilo překročit uzavírací klauzuli. SNS pak vytvořila koalici s HZDS a *Sdružením dělníků Slovenska* (ZRS) a prostřednictvím nově definovaného politického programu stabilizovala své postavení v systému politických stran (Kopeček – Urubek, 2000: 93).

Po období vlády koalice HZDS, ZRS a SNS je příznačná nebývalá polarizace slovenské politiky. První zasedání parlamentu v roce 1994 demonstrovalo diskriminační přístup k opozici. Všechny důležité parlamentní funkce obsadili vládní poslanci, kteří si také zajistili naprostou dominanci v důležitých parlamentních výborech, což omezilo možnosti efektivní kontroly vlády parlamentní opozicí (Kopeček, 2006: 180-183). Tak vyvstal spor mezi liberálně-demokratickým a neliberálním pojmáním režimu a byl úzce svázán s politickým stylem V. Mečiara. Pro tuto situaci se pak vžilo označení spor mečiarismus – antimečiarismus (Kopeček, 2005b: 464).

Vztah SNS k ostatním politickým stranám zastoupeným v Národní radě (NR SR) byl ovlivněn v tomto období vzrůstající názorovou radikalizací SNS pod vedením J. Sloty. Jeho pozice byla posílena i jeho ukotvením v komunální politice a primátorskou pozicí v Žilině. SNS mohla také prostřednictvím svých ministrů ve vládě, především prostřednictvím ministryně školství Evy Slavkovské, prosazovat své zájmy. V resortu školství hodlala razantně proměnit výchovu a vzdělávání v „národním duchu“ (Kopeček cit. dle Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 40). Mezi nejdůležitější prvky politických aktivit SNS v tomto období dále zahrnuje Tomáš Urubek snahu o omezení národních práv menšin, protimaďarské, protičeské a protiromské slovní výpady, nesouhlas s možným členstvím SR v Evropské unii a Severoatlantické alianci, odmítání negativního hodnocení válečného Slovenského státu a jeho vztahu k židovské minoritě nebo snaha o znovuzavedení trestu smrti do slovenského právního řádu. Strana také začala spolupracovat na mezinárodní úrovni s Národní frontou

Jean-Marie Le Pena, Srbskou národní stranou, SPR-RSČ a Slovinskou národní stranou (Urubek, 1999: 84-85).

Jako hlavní úkol zahraniční politiky byl pro SNS vstup do EU jako jednoznačná potřeba, kterou je však nutno podřídit racionálním hlediskům. Mělo jít především o takovou integraci, která i přestože SNS připouští odevzdání části suverenity státu, nevyžaduje rezignaci na národní identitu. Z tohoto důvodu strana preferovala postupné začleňování do EU (Kopeček – Urubek, 2000: 93-94). Rétorika strany se ale v mnoha ohledech v rozporu s jejím programem profilovala jako protiintegrační, když vedení strany ostře kritizovalo EU a NATO. NATO bylo častokrát prezentováno jako agresivní militantní organizace a také integrace do EU byla hodnocena negativně (Mesežnikov cit. dle Kopeček – Urubek, 2000: 95).

Přítomnost SNS ve vládě z let 1994-1998 přinesla sjednocení strany kolem jejího vedení, které se vyznačovalo jednoznačnou podporou J. Sloty. Toto období představuje vzácnou výjimku v novodobé historii SNS, kdy po delší čas nedošlo k vážnějšímu vnitrostranickému rozkolu (Konečný – Zetocha, 2005).

7.2.3 Období 1998-2002

SNS se před volbami v roce 1998 snažila distancovat od HZDS a svou předvolební kampaní se na sebe snažila upoutat pozornost organizováním petiční akce na ústavní změnu neutrality Slovenska a znovuoobnovení trestu smrti. Prezentovala se jako ochránce národních zájmů Slováků a prosazovala budování sociálně-tržního hospodářství. Představitelé SNS odmítali zastoupení maďarských stran ve vládě a ke konci volební kampaně SNS přitvrdila heslem „Volme Slovensko bez parazitů“ (myšleno bez Maďarů) (Konečný – Zetocha, 2005).

Jak jsem již výše uvedla, slovenská politika se v období vládní koalice HZDS, SNS, ZRS velmi polarizovala a vedlo to ke snaze opozičních stran vytvořit předvolební koalice a vyhrát ve volbách v roce 1998. Vznikla tak *Slovenská demokratická koalice* (SDK), rozšířením dříve vzniklé Modré koalice a později se transformovala na volební stranu. Ke sloučení došlo i u tří

maďarských stran do *Strany maďarské koalice* (SMK). Ve volbách sice formálně vyhrálo HZDS (27 % hlasů), ale nenašlo mimo SNS partnera pro vytvoření koaliční vlády (Kopeček, 2003: 166-167).

SNS zaznamenala sice více hlasů než ve volbách předchozích (9,07 %), ale i tak byla odsunuta do rola parlamentní opozice. Bylo to díky mobilizaci voličů, kteří odmítali centralistické a někdy i nedemokratické praktiky minulé vlády. Tato izolace a silné autoritářské vedení Jána Sloty vedlo k destabilizaci vnitrostranické situace a k zápasu o vedoucí funkce. Jednání SNS v době působení v opozici bylo převážně kritikou kroků vlády, kterou vedl Mikuláš Dzurinda, šéf SDK. Začátkem roku 1999 došlo ve straně k souboji o post lídra mezi J. Slotou a místopředsedkyní Annou Malíkovou (dnes Belousovová) (Fojtík, 2006). A. Malíková zastupovala křídlo uvnitř SNS, které se vyslovovalo pro méně extrémní styl politiky a to hlavně ve smyslu politického vystupování představitelů SNS na veřejnosti, ne však o nějaké vážnější změny programu. J. Slota byl především kritizován za své opilecké výstupy a urážky některých politiků. Na vedení strany kandidoval ještě V. Móric a J. Sitek, ale i tak byla zvolena 2. října 1999 Anna Malíková (Konečný - Zetocha, 2005).

Po změně vedení se strana sama sebe snažila prezentovat jako kultivovanou opoziční sílu, ale mnohé výroky, i samotné předsedkyně Malíkové, svědčily spíše o opaku. Největší aktivita poslanců SNS nastala ale v souvislosti s kosovskou krizí. SNS se spolu s HZDS postavila proti poskytnutí vzdušného prostoru pro vzdušné síly NATO. SNS nadále také kritizovala přítomnost Strany maďarské koalice i vstřícnou vládní politiku vůči romské a maďarské menšině (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 43). Boje ve straně ale neustávaly, a tak se křídlo Jána Sloty v roce 2001 od SNS odtrhlo a založilo vlastní stranu *Pravá Slovenská národná strana* (PSNS).

PSNS se popisovala jako moderní, národní, konzervativní, pravá křesťanská parlamentní politická strana a stejně jako SNS viděla své kořeny ve Slovenské národní straně z roku 1871. PSNS byla ale více radikální ve svých postojích a požadavcích a mnoho veřejných projevů Jána Sloty se týkaly romské otázky a byly otevřeně rasistické a xenofobní (Milo, 2005: 214-215). Obě strany působily vedle sebe i v parlamentu, i když bez poslaneckých klubů a byly opozicí vůči vládě M. Dzurindy. Zajímavým způsobem se se štěpením

strany vypořádala její mládežnická organizace. *Slovenská národní mládež* (SNM) jako původní organizace mladých se připojila k PSNS, zatímco SNS si založila vlastní organizaci pod názvem *Mládež SNS* (MSNS) (Konečný - Zetocha, 2005).

7.2.4 Období 2002-2006

Ve volbách v listopadu 2002 nezískala ani SNS, ani PSNS více než 5 % hlasů (PSNS 3,7 %, SNS 3,3 %) a nedostaly se tedy do parlamentu. Celkově ve volbách 2002 pak zvítězila HZDS (19,5 % hlasů), druhá skončila SDKÚ (15,1 % hlasů) a třetí Směr (13,5 % hlasů). Výsledky voleb naznačily, že štěpná linie mečiarismus – antimečiarismus slábne a fungování stranického systému se posouvá ke klasickému modelu soutěžení a spolupráce na základě ideologického vymezení na ose pravice – levice. Vládní koalici po volbách 2002 pak tvořily subjekty SDKÚ, SMK, KDH a ANO (Aliance nového občana) (Belko, 2003: 107-108).

V důsledku tohoto neúspěchu se strany pod vedením Malíkové a Sloty rozhodly pro spojení pod vedením J. Sloty (Milo, 2005: 216). Dalším momentem bylo založení *Konfederace národních sil* 13. listopadu 2003, která se skládala ze SNS, Lidové unie, Hnutí za demokracii, Slovenské národní jednoty a Slovenské lidové strany (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 45).

7.2.5 Období 2006-2010

V předčasných parlamentních volbách v červnu 2006 SNS plně vsadila na tradiční antimadžarskou agendu, odmítání vstupu Turecka do EU, kritiku vlád M. Dzurindy a výhradu vůči politice USA (např. na Balkánu). K hlavním vytyčeným cílům patřilo zabránění účasti SMK v budoucí vládě a zákaz této strany. Předseda J. Slota k tomu připojil drsný slovník a populistické sliby, např. každá mladá rodina mělo do jednoho roku od narození dítěte dostat od státu byt (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 46). Předvolební kampaň provázela hesla s nacionalisticko-expresivním nábojem jako: „ Slovákom slovenskú vládu! Volíme SNS! či Sme Slováci!“ (Doktor, 2006: 238). Populistická a jednoduchá

rétorika SNS byla velmi účinná a strana zaznamenala velký úspěch se ziskem 11,7 % hlasů (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 46).

Straně vzrostl počet voličů až o 70 tisíc, jimiž se nově stali převážně bývalí voliči HZDS. Oľga Gyárfášová a Vladimír Krivý uvádí, že úspěch SNS byl hlavně důsledkem sjednocení strany a efektivní mobilizací voličů (Gyárfášová – Krivý, 2007: 91). Koalici po volbách pak vytvořila SNS, HZDS a Směr, tedy strany, které byly v předchozím volebním období v opozici. SNS tak získala tři ministerská křesla ve vládě. Vznik koalice stran s rozdílným ideovým profilem souvisel s působením více faktorů mocenského, prakticko-politického a personálního charakteru (Mesežnikov, 2006: 77-78).

V roce 2009 se také konaly volby do Evropského parlamentu. V nich uspěl za SNS jediný poslanec Jaroslav Paška a stal se členem frakce Evropa Svobody a Demokracie.²⁶

7.2.6 Parlamentní volby 2010

Parlamentní volby 2010 znamenaly pro SNS propad volebních výsledků o více než polovinu a strana jen těsně překročila 5 % volební klauzuli, získala 5,07 % hlasů. Stačilo však o 2 tisíce hlasů méně a strana by zůstala mimo parlament. Na rozdíl třeba od SMK nebo HZDS se tedy do parlamentu dostala, na vládní koalici se ale nepodílela. Volby sice vyhrála strana Směr, ale skončila v opozici a vládní koalici nakonec sestavily strany, které v minulém volebním období tvořily opozici (Pink – Vojtaj, 2010).

7.2.7 Parlamentní volby 2012

10. března 2012 se konali na Slovensku předčasné parlamentní volby, do nichž vstoupila SNS s volební kampaní založenou na velkém množství billboardů. Hlásají hesla typu: „Od Tater k Dunaju len po Slovensky!“, „Dokedy budeme doplácať na cigánov? Zmeníme to!“, „140 rokov chráníme Slovenskú

²⁶ Poslanci EP, Evropský parlament
(<http://www.europarl.europa.eu/meps/cs/performsearch.html>), 7. 4. 2012

zem! Orbánova loď sa potápa.“ nebo „16 % Rovná daň, budme nejlepší v EÚ!“.²⁷

Volby se konaly ve vyhrocené atmosféře, hlavně díky spisu Gorila, který odhaloval propojení byznysu hlavně s SDKÚ a rozsáhlé korupční aféry.²⁸ A tento spis a rozčilení lidí z posledních událostí na politické scéně měli určitě vliv na to, že drtivým vítězem voleb se stala strana Směr – sociální demokracie s výsledkem 44, 41 % hlasů²⁹. Slovenská národní strana zaznamenala propad od minulých voleb se ziskem 4,55 %³⁰ hlasů a nezískala parlamentní zastoupení. Ján Slota se k výsledkům vyjádřil po volbách jen krátce, neboť je nemocný. Řekl, že je smutné, že se SNS nedostala do parlamentu, ale že mu to na druhou stranu zas tak líto není. Slovenský parlament pro něj není slovenský a přičítá se mu představa, že by v něm zástupci SNS seděli vedle homosexuálů a dalších podivných individuů. Povzbudil také své voliče tím, že SNS v žádném případě nezanikne a bude dál bojovat za slovenský národ a státnost, tak jako to činí již 141 let.³¹

7.2.8 Program strany a její cíle

V následující kapitole chci vyzdvihnout hlavní programové cíle a celkové vize Slovenské národní strany. Některé témata jsem zmínila výše, neboť základní program strany zůstává víceméně stejný. Zde budu vycházet především z programu, který strana připravila pro parlamentní volby v roce 2010.

Na svých internetových stránkách strana uvádí, že je národně orientovanou, konzervativní, středo-pravou stranou opírající se o evropsko-křesťanský hodnotový systém. Vize strany stojí na třech programových pilířích –

²⁷ Bilbordy SNS do parlamentních volieb 2012, stránky SNS (<http://www.sns.sk/volby-2012-do-nr-sr/bilbordy-sns-do-parlamentnych-volieb-2012/>), 7. 4. 2012

²⁸ Spis Gorila odhaluje prostředí slovenské korupční džungle, Rozhlas.cz (http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/spis-gorila-odhaluje-prostredi-slovenske-korupcni-dzungle--1002640), 7. 4. 2012

²⁹ Statistický úřad Slovenské republiky, Volby do Národní rady Slovenské republiky 2012 (<http://app.statistics.sk/nrsr2012/sr/tab3.jsp?lang=sk>), 7. 4. 2012

³⁰ tamtéž

³¹ Ján Slota, A. Danko, R. Rafaj k výsledkom parlamentných volieb (<http://vimeo.com/38367452>), 7. 4. 2012

národním, křesťanském a sociálním. Za svou absolutní programovou prioritu považuje strana prosazování svrchované, suverénní Slovenské republiky a zajištění všeobecného dobra pro příslušníky státotvorného slovenského národa ve svém vlastním státě. Dále je pro ni důležité prosazovat dobré jméno Slovenska v zahraničí a vytvářet národní jednotu. Mezi základní strategický cíl SNS patří podpora pro zachování přirozené reprodukce slovenského národa. Za hlavní hodnoty národa považuje strana vlastenectví, svobodu, národní jednotu, zodpovědnost, svrchovanost, nezávislost, národní hrdost atd.

V zahraniční politice zásadně odmítá nadnárodní evropský superstát či vznik silné federace s omezováním národní suverenity a principů svrchovanosti. Je proto pro zachování národních odlišností evropských států a kultur a pro zachování práva národního veta v klíčových bodech národní suverenity a hodnot. Prosazuje myšlenku „eurosuverenismu“, tedy respektování svrchované vůle a kompetencí národních vlád a parlamentů.³² V ekonomické oblasti se pak SNS hlásí k sociálně orientovanému tržnímu hospodářství (Urubek, 1999: 88).

Co se týče konkrétního politického programu, ten, jak jsem již zmínila, zůstává v hlavních bodech stejný. Po naplnění hlavního cíle strany, nezávislosti Slovenska v roce 1993 začala strana hledat nová profilující témata. Postupně se tak zaměřila na budování „image“ národní síly, subjektu bránícího Slovensko proti nebezpečím zvnějšku (z Maďarska, ČR, USA apod.) i zevnitř (ze strany maďarské a romské menšiny) (Kopeček, 2002: 368). Strana tak začala požadovat razantní řešení hlavně v problematice romské menšiny a nejdále zašel asi poslanec Móric, který navrhoval zřízení rezervací pro Romy. Radikální národní prvky identity SNS se promítly i v jiných pro stranu důležitých oblastech, hlavně ve školství (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 48).

V programu pro parlamentní volby 2010 jsou nejdříve zmíněny úspěšné reformy a změny zákonů, o které se SNS v předcházejícím volebním období zasloužila. Jedná se například o novelu vysokoškolského zákona, deklaraci o neuznání vyhlášení nezávislosti Kosova či návrh tzv. vlasteneckého zákona. Program se dále zabývá všemi oblastmi politického a společenského života,

³² Stručně o SNS, stránky SNS (<http://www.sns.sk/o-nas-2/strucne-o-sns/>), 7. 4. 2012

přičemž strana uvádí, že prioritní oblastí pro ni v následujícím volebním období bude sociálně-ekonomická oblast. V oblasti hospodářské politiky je pak cílem, aby se ekonomika dostala do konce roku 2012 na výkonostní úroveň roku 2008. Rozvoji hospodářství se nechtějí věnovat jen z pozice růstu HDP, ale hlavně z pozice lepšího uspokojení základních životních potřeb lidí. S tím souvisí rozvoj domácích, místních a regionálních podnikatelských aktivit. Dále se chtějí zasadit o snížení byrokracie a zjednodušit legislativu regulující podnikání.

V dalších kapitolách programu jsou zmíněny cíle pro životní prostředí, regionální rozvoj, sociální sféru, zdravotnictví, školství, kulturu, zahraniční politiku a evropskou integraci, obranu a bezpečnost státu, veřejnou správu a upevňování a rozvoj demokratického a právního státu. V oblasti evropské integrace podporuje vytvoření samostatných evropských ozbrojených sil a požaduje vytvoření druhé komory Evropského parlamentu s právem veta každého státu v zásadních otázkách jeho vnitřní a vnější suverenity. Spolupráci Slovenska chce strana přednostně udržovat s Rumunskem, Srbskem, Chorvatskem, Rakouskem a Ukrajinou s cílem čelit teritoriální, politické a militantní expanzi Maďarska.

Za jednu z nejdůležitějších priorit také strana považuje pokračování v reformě a modernizaci veřejné správy. Chce tak prosadit nové správní uspořádání státu na 3 kraje a 2 města s vlastním statutem. Pod posledním bodem programu, tedy upevňování a rozvoj demokratického a právního státu si strana klade za cíl zabezpečit změnou Ústavy SR to, aby území státu tvořilo jediný politický nedělitelný celek. Dále zde navrhuje změnu volebního zákona, reformu justice, zpřísnění trestných sazeb pro trestné činy páchané s obzvlášť závažnou brutalitou. I v tomto volebním programu se strana nevzdává myšlenky obnovení trestu smrti pro brutální trestné činy.³³

Na základě politických programů lze tedy SNS zařadit do skupiny krajně pravicových politických stran, z hlediska socioekonomické dimenze je však stranou středu (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 47). Strana dosud zaujímá roli

³³ Volební program SNS 2010, stránky SNS (http://www.sns.sk/wp-content/uploads/2010/03/Volebny_program_20101.pdf), 7. 4. 2012

nejvýznamnější krajně pravicové síly na Slovensku a zatím se nepodařilo jinému podobnému subjektu její roli převzít.

7.3 Další krajně pravicové politické strany

Vedle SNS samozřejmě existovaly a existují jiné krajně pravicově či národně orientované subjekty, většinou ale nevydržely v politické sféře moc dlouho a nebyly schopné SNS konkurovat v boji o parlamentní křesla. Objevil se i pokus o znovuoživení Hlinkovy slovenské ľudové strany, ale Ministerstvo vnitra SR odmítlo v roce 1996 její registraci (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 49). Mezi nejvýznamnější krajně pravicové uskupení lze zařadit *Slovenskou pospolitost'* (SP), *Slovenskou národní jednotu* (SNJ) nebo občanské sdružení *Nové slobodné Slovensko* (NSS). V této kapitole jen stručně představím tyto subjekty, neboť kromě Slovenské národní jednoty nejsou politickými stranami, ale organizacemi a nemají tudíž a nikdy neměly své zastoupení ve Slovenské Národní radě.

7.3.1 Slovenská pospolitost'

Toto uskupení bylo založeno v roce 1995 a v květnu téhož roku pak registrováno Ministerstvem vnitra. Dušan Mikušovič dělí působení SP ve veřejné sféře na dvě fáze: 1) „tichá“ do roku 2003 a 2) „zvučná“ od roku 2003 do roku 2006. V první fázi existovala SP ve formě sdružení a začalo se vyjadřovat negativně ke vstupu Slovenska do Evropské unie, demonstracemi proti zásahu NATO v Jugoslávii a přirovnávali tento útok k mnichovskému diktátu z roku 1938. Od začátku působení SP nosili také její členové uniformy, které se staly velmi diskutovaným tématem a často byly přirovnávány k uniformám Hlinkovy gardy, která působila v době Slovenského státu. SP ale pořád nebyla ve společnosti příliš známá a zaměřovala se zatím na aktivity svých členů a organizovala pro ně různé vzpomínkové slavnosti apod. Změny nastaly v roce 2003, kdy začali představitelé Pospolitosti podnikat kroky pro vstup do otevřené politické soutěže (Mikušovič, 2007).

Ve druhé fázi na sebe Pospolitosť začala strhávat větší mediální pozornost a začala v uniformách vystupovat na různých vzpomínkových akcích, např. v roce 2003 oslavy vzniku Slovenského štátu či oslavy příchodu Cyrila a Metoděje. Na svou obhajobu tvrdili, že Hlinkova garda měla uniformy černé, zatímco oni mají tmavě modré. Odmítli také obvinění z antisemitismu tím, že nejsou proti Židům, ale proti sionismu. V tomto období vystoupili z anonymity i lídři SP, jako vůdce se prezentoval středoškolský učitel Marián Kotleba a jako jeho pobočník Ján Kopúnek. K nejvýznamnějším postavám bylo možné zařadit i člena hlavního vedení organizace Ivana Sýkoru a předsedu bratislavské místní organizace Michala Laššáka. Organizace nakonec vydala žádost o registraci politické strany *Slovenská pospolitost' – Národní strana* (SP-NS) a v lednu 2005 ji Ministerstvo vnitra registrovalo.

Strana dále pokračovala ve svých aktivitách, obnovila vydávání dvouměsíčníku Prúty a navázala spolupráci s budoucím nejbližším spojencem, občanským sdružením Nové slobodné Slovensko (NSS). Při oslavách vzniku Slovenského štátu v březnu 2005 strana také představila tzv. Ľudový program Slovenské pospolitosti – Národní strany. Jednalo se o kontroverzní dokument podryvající základní principy parlamentní demokracie. Strana začala organizovat další uniformované pochody, při kterých zaznívaly citace z Ľudového programu a antisemitské či protimaďarské projevy. Z tohoto důvodu se dá strana označit za pravicově extremistickou, neboť odmítala principy liberálního státu a bojovala proti demokratickým pravidlům. Policejní složky určené pro boj proti extremismu proto měly za úkol rozložit SP-NS. Při akci v Ružomberoku v roce 2005 byl pak zatčen Marián Kotleba a vznesen návrh na rozpuštění. Návrh byl přijat a strana byla oficiálně rozpuštěna Nejvyšším soudem SR dne 1. března 2006. SP se i tak rozhodla kandidovat v červnových volbách se Slovenskou lidovou stranou, ale zisk 0,16 % byl pro stranu nejnižším v její historii. Aktivity SP se pak po červnu 2006 omezily na minimum a na čas přestaly vycházet i Prúty (Mikušovič, 2007).

V současné době je Pospolitosť slovenská nacionalistická organizace působící ve formě právnické osoby jako občanské sdružení. Je nadále aktivní, nadále vydává časopis Prúty a má i své vlastní webové stránky

(www.pospolitost.org). Současným předsedou je Marcel Urban a místopředsedou Jakub Škrabák.³⁴

7.3.1.1 Program strany

Program SP se opírá o deklarovaná pronárodní a prokřesťanská východiska, přesto se sama SP pokládá za radikální krajně pravicovou mimoparlamentní organizaci. SP (-NS) se jednoznačně orientuje na politický systém Slovenského státu a hlásí se ke všem významným představitelům HSL'S. Prezентuje netolerantní a xenofobní názory vůči menšinám, odmítá multikulturalismus, komunismus, liberalismus, anarchismus. Všechny tyto prvky a politické postoje byly zpracovány do Ľudového programu SP- NS, který chtěl likvidaci komunismu, liberalismu a sionismu dosáhnout „milovaného Slovenského státu“. Program tak nabádá ke změně politického systému a odstranění liberální demokracie (Mikušovič cit dle Kupka – Laryš - Smolík, 2009: 56-57).

7.3.2 Slovenská národní jednota

Další stranou z krajně pravicového spektra je Slovenská národní jednota. SNJ navazuje na prvorepublikovou stranu A. Hlinky vzniklou v roce 1929. Po 2. světové válce byla ale zakázána a její významní představitelé (Vojtěch Tuka) byli popraveni. Obnovena byla v březnu 1991 po secesi ultranacionalistického křídla SNS a předsedou se stal Stanislav Pánis (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 58-59). Známou se stala díky organizování vzpomínkových akcí na 14. března, tedy na výročí vzniku Slovenského státu. Strana má velmi nízkou voličskou podporu, v parlamentních volbách v roce 1998 získala 0, 14 % hlasů a roce 2002 0, 15 % hlasů (Milo, 2005: 216). V roce 2006 pak kandidovala v rámci Slovenské národní koalice – Slovenské vzájemnosti (SNK-SV) a získala 0, 16 % hlasů (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 58). Parlamentních voleb v roce 2010

³⁴ Slovenská pospolitost' (<http://www.pospolitost.org/SP/index2.html>), 7. 4. 2012

se nezúčastnila, v tomto roce se účastnila pouze voleb komunálních, kdy kandidoval Stanislav Pánis na primátora Bratislavy.³⁵

SNJ vystupuje proti současným globalizačním trendům a kritizuje přistěhovalectví a pro cizince žádá i omezení vlastnických práv. Dalším tématem SNJ je posílení obranyschopnosti státu, kritika EU i NATO. Jejím definitivním cílem je změna republiky na monarchii založené na křesťanských a sociálních základech. SNJ rovněž vystupuje proti klasické dělbě moci ve státu, podporuje centralizaci a maximální efektivitu výkonu státní moci. SNJ ale i nadále zůstává stranou, která hraje ve slovenském stranickém systému spíše marginální úlohu (Kupka – Laryš – Smolík, 2009: 58-59).

8. Krajní pravice v Maďarsku

V této kapitole nejdříve popíši utváření maďarského stranického systému po roce 1989. Dále pak vznik a etablování krajně pravicových stran a jejich tematiku, která je velmi specifická a odlišná od České republiky či Slovenska. Rozdíl je vidět například ve vedlejší postavení socioekonomické linie transformace po roce 1989. V Maďarsku hrála rozhodující roli při utváření vztahů uvnitř stranického spektra spíše témata spojená s kulturně-teritoriálními dimenzemi politického soupeření. Základním problémem byla otázka uspořádání maďarského státu, vztah k vlastní minulosti, vztah ke křesťanské tradici a problematika maďarských menšin v zahraničí. V devadesátých letech tak zvítězila nacionalistická konfliktní linie a nacionalismus byl a je obsažen v programatice, rétorice a politice prakticky všech pravicových stran (Hloušek, 2005: 487).

V další části se pak zaměřím na konkrétní krajně politické strany, jmenovitě pak na *Stranu maďarské spravedlnosti a života* (MIÉP) a *Hnutí za lepší Maďarsko* (Jobbik). Jisté nacionalistické prvky lze najít i u *Svazu mladých demokratů - Maďarské občanské strany* (Fidesz – MPP), nelze ji ale zařadit do krajně pravicového tábora.

³⁵ Stránky Slovenské národní jednoty (<http://narod.sk/volby>), 7. 4. 2012

8.1 Tvorba stranického systému po roce 1989

Už od 80. let se v Maďarsku začaly tvořit dva opoziční názorové proudy. Jedním byla liberálně zaměřená „demokratická opozice“ a druhým konzervativně a národně zaměřený „lidový“ proud. Vizí liberálů bylo vymanění jednotlivce a občanské společnosti z nadvlády komunistické moci a naplnění univerzálně platných lidských práv. Základním východiskem kritiky lidového tábora byl mravní, kulturní, ekonomický a zdravotní stav národa (včetně jeho části žijící mimo Maďarsko). Požadoval tedy politickou, kulturní a ekonomickou nezávislost a pozvednutí národa. Intelektuálové „lidového“ tábora založili v roce 1987 *Maďarské demokratické fórum* (MDF), které se následně v roce 1989 transformovalo na politickou stranu. Ve straně se pak do popředí dostalo liberálně konzervativní křídlo, vycházející z tradic maďarského národního liberalismu. Demokratická opozice vytvořila subjekt *Svaz svobodných demokratů* (SZDSZ) a vedle vznikl jako nezávislá mládežnická organizace *Svaz mladých demokratů* (Fidesz). Vedle vzniku opozičních stran následovaly i snahy o obnovu některých historických politických stran. Takto byly obnoveny *Nezávislá malorolnická strana* (FKGP), *Sociálně demokratická strana Maďarska* (MSZDP), *Křesťanskodemokratická strana lidová* (KDNP) a *Maďarská lidová strana* (MNP) (Benda, 2003: 55-58).

Přechod k parlamentní demokracii v Maďarsku pak započal u tzv. Národního kulatého stolu. Tato jednání mezi vládoucí Maďarskou socialistickou dělnickou stranou (MSZMP) a opozičními subjekty, sdruženými do tzv. opozičního kulatého stolu, probíhala od června do září 1989. Tímto započala první vlna ústavních změn a poté na ní navázala po parlamentních volbách v roce 1990 vlna druhá (Benda, 2004: 217). Opoziční subjekty vystupovaly do voleb v roce 1990 více méně jednotně, poté ale začalo docházet k vytváření křídel uvnitř některých stran.

Vládní koalici po volbách 1990 sestavily MDF, FKGP a KDNP, premiérem se stal předseda MDF József Antall. Působení jeho vlády se vyznačovalo snahou vtisknout nové Maďarské republice národní charakter a navázat na maďarskou politickou tradici přetrženou 40 roky komunismu. Zároveň se v MDF začalo profilovat nacionalistické křídlo kolem Istvána Csury,

které se poté v roce 1993 oddělilo a vytvořilo Stranu maďarské pravdy a života (MIÉP) (Benda: 2003, 66-73).

8.2 Etablování krajní pravice

Jak jsem uvedla výše, přechod k demokracii proběhl v Maďarsku velmi poklidně a jednání u Národního stolu zaručila jeho mírovou cestu. Na rozdíl od jiných států v Maďarsku ale nepřevážilo tradiční štěpení stran na škále pravice-levice, ale soutěžit spolu začaly dva tábory, které se lišily v chápání pojetí národa a občanství. Začal se profilovat nacionalistický tábor reprezentovaný většinou mladými lidmi. Za ironii považuje Peter Kenez fakt, že druhý tábor vytvořili bývalí komunisté, kteří se spojili s bývalými disidenty. Počáteční spory těchto dvou táborů ze začátku tvořily otázky, zda má být maďarská královská koruna uchovávána v Národním muzeu nebo v budově Parlamentu nebo zda by měl národní znak obsahovat i korunu (Kenez, 2009).

Obecně je pro Maďarsko typickou problematikou maďarská menšina žijící mimo území Maďarska po vstupu v platnost Trianonské smlouvy. Právě tato smlouva vyvolává i 90 let po svém vzniku v Maďarsku emoce a „nespravedlnost“ z ní plynoucí patří k nejčastějším tématům ultrapravicových aktérů. K dalším často řešeným tématům pak patří problematika menšin - zejména romské, která tvoří největší menšinu v Maďarsku (asi 5 % populace).

Tyto spory uvnitř stranického systému a uvnitř stran samotných vedly posléze ke vzniku Strany maďarské spravedlnosti a života (MIÉP), na jejíž místo nastoupila v roce 2003 další krajně pravicová strana Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik). Ta je od voleb v roce 2010 třetí nejsilnější stranou v Maďarsku a stala se tak jedinou ultrapravicovou stranou v jeho novodobé historii, jež má vliv na rozhodování o každodenním životě maďarských občanů (Beláiová, 2011).

Další krajně pravicové strany jsou v Maďarsku velmi marginální a nemají žádný vliv na stranický systém. Jednou z nich je *Maďarská národní fronta*, která byla založena v roce 2003 vyloučenými členy MIÉP. Má i své internetové stránky a je na nich velmi aktivní (Beláiová, 2011). Jako extremistickou stranu označují Bernáth, Miklósi a Mudde *Stranu maďarských zájmů* (MEP), která se

účastnila i dvou parlamentních voleb (1994, 2002), ale získala zanedbatelný počet hlasů. Dále zařazují do krajně pravicových stran ještě *Maďarské sociální sdružení* (MNSZ), kterou založil v roce 1994 Albert Szabó, jeden s hlavních lídrů maďarské neonacistické scény. Strana měla úzké styky s neonacistickými hnutími a byla tudíž v prosinci 2000 zakázána (Bernáth – Miklósi – Mudde, 2005: 84-85).

8.3 Strana maďarské pravdy a života (MIÉP)

8.3.1 Vznik strany a její působení ve stranickém systému

Strana vznikla v roce 1993 odštěpením radikálních nacionalistů kolem spisovatele Istvána Csurky z Maďarského demokratického fóra. István Csurka získal mezinárodní pozornost už v roce 1992 svým pamfletem „Několik myšlenek“ (překlad autorka). V něm použil termín „maďarský životní prostor“ a byl tak mezinárodně kritizován za svou antisemitskou a nacionalistickou rétoriku. Předsedou strany se pak Csurka stal v prosinci 1994 (Bernáth – Miklósi – Mudde, 2005: 82).

Radikálové sdružení kolem I. Csurky začali nejprve od počátku roku 1993 zakládat tzv. Kroužky maďarské cesty a k vyostření jejich vztahů s vedením MDF došlo v květnu při parlamentním projednávání maďarsko-ukrajinské základní smlouvy. Radikálové ji odmítali kvůli tomu, že potvrdila stávající maďarsko-ukrajinskou hranici. 29 poslanců MDF vytvořilo skupinu s názvem *Maďarská spravedlnost*, která později vytvořila vlastní parlamentní frakci a poté i politickou stranu (Benda, 1999:115).

Strana kandidovala v následujících parlamentních volbách v roce 1994, ale získala pouze 1, 59 % hlasů a nepodařilo se jí získat parlamentní zastoupení (Benda, 2002: 239). Do parlamentu se dostalo stejných 6 stran jako v roce 1990, avšak s odlišnými zisky mandátů a v odlišném pořadí. Volby byly také v maďarské historii prvními svobodnými volbami, v nichž zvítězila levice (Benda, 2003: 74-75).

Do parlamentu se straně podařilo dostat až po volbách v roce 1998 se ziskem 5,5 % hlasů a tedy 14 poslanceckými mandáty (Bernáth – Miklósi –

Mudde, 2005: 83). Volební výsledek MIÉP se ale stal předmětem právního sporu, protože těsné překročení pětiprocentní prahu straně nestačilo k získání 15 poslaneckých mandátů, které Jednací řád parlamentu vyžadoval pro vytvoření parlamentní frakce. Ústavní soud nakonec rozhodl proti Jednacímu řádu se zdůvodněním, že straně, jež získala na regionální kandidátky více než 5 % hlasů, nelze bránit ve vytvoření parlamentní frakce (Benda, 2003: 84). I přes to se strana neúčastnila vládní koalice a skončila v parlamentní opozici (Beláiová, 2011).

Další parlamentní volby se konaly v dubnu 2002, přinesly velmi těsný výsledek a zároveň došlo ke značné proměně v maďarském systému politických stran, kdy parlamentní křesla získaly pouze čtyři politické strany. Vzhledem k nevelkému zastoupení malých stran se Maďarsko přiblížilo formátu dvoustranické soutěže (Šedo, 2002). Ve volbách zvítězila Maďarská socialistická strana (MSZP) (42 % hlasů) a těsně za ní koalice Fidesz-MDF (41 % hlasů). MIÉP se nepodařilo zopakovat výsledek z předchozích voleb a se ziskem 4, 37 % hlasů zůstala mimo parlament (Benda, 2003: 90).

Do parlamentních voleb v roce 2006 strana vstoupila v koalici se stranou Jobbik a vytvořili tak tzv. *Třetí cestu*. Tato aliance dvou krajně pravicových stran deklarovala, že jejím cílem je promluvit za oběti trestných činů a za maďarské menšiny v okolních zemích (Davies – Jackson cit dle Beláiová, 2011). Koalice získala celkem 2,2 % hlasů a nezískala tudíž žádný poslanecký mandát (Beláiová, 2011).

V posledních parlamentních volbách strana získala jen 0,03 % hlasů a byl to tudíž její nejhorší výsledek v historii. Hlavním důvodem je ale to, že její místo zaujala strana Jobbik, která převzala i většinu jejích voličů a se ziskem 47 poslaneckých mandátů se stala třetí nejsilnější stranou Maďarska (Beláiová, 2011).

8.3.2 Programatika strany

Jak jsem výše zmínila, zakladatelem a hlavním představitelem strany byl István Csurka. Narodil se 27. 3. 1934 a vystudoval Filmovou a televizní akademii a stal se spisovatelem a dramaturgem. V roce 1987 byl jedním

z iniciátorů založení Maďarské demokratické strany, ze které byl pak v roce 1993 vyloučen. V té době začaly přípravy pro vznik MIÉP.³⁶ Známým se stal především otevřeným antisemitismem a konspiračními projevy o „cizích elementech“ a tvrzení, že bankéři nejsou nic jiného než banda židů, kteří odsávají lidem peníze pro sebe a tím napomáhají komunistům zůstat u moci (Bernáth – Miklósi – Mudde, 2005: 83).

Pro stranu MIÉP byl István Csurka velmi významným představitelem a dovolila bych si ho nazvat charismatickým vůdcem strany. Otázkou nyní zůstává, jak se strana promění či ne a jak přijme jeho úmrtí. Zemřel totiž velmi nedávno, dne 4. února 2012 ve tři hodiny ráno ve věku 78 let.³⁷

Při analýze programatiky a vizí strany MIÉP je určitě důležité vyjít ze samotného názvu strany. Jedna část jejího názvu – *maďarská spravedlnost* – vyjadřuje to, že se strana nesmířila s Trianonskou smlouvou, považuje ji jako historickou nespravedlnost a dříve či později doufá v její nápravu (Benda, 1999: 115). Pod sloganem „Maďarsko pro Maďary“ lze číst obhajobu obnovení Velkého Maďarska, tedy území s hranicemi před Trianonskou smlouvou. Ta zmenšila v roce 1920 maďarské území na jednu třetinu jeho původní rozlohy (Bernáth – Miklósi – Mudde, 2005: 82). Aspirace na revizi trianonských hranic byla také jedním z důvodů, proč strana odmítala vstup do NATO. Tím by se totiž Maďarsko definitivně zřeklo nároku na nastolení historické spravedlnosti (Benda, 1999: 116). „*Maďarský život*“ znamená, že je nutno chránit kulturu, instituce, hodnotový systém atd. před globální, hlavně americkou masovou konzumní kulturou a materialismem. Jako vnitřní hrozbu zase vidí komunistický internacionalismus, liberální kosmopolitismus a liberální mediální monopol. Maďarská kultura nesmí být dle MIÉP v Maďarsku jen jednou z mnoha (Benda, 2002: 240).

Daniel Stankov označuje MIÉP jako nacionalisticko-populistickou stranu s étosem zaměřeným především na opozici vůči jakékoliv formě zahraničního vlivu v Maďarsku (Stankov, 2006: 91). Stejně označuje stranu i Lukáš Benda a

³⁶ Csurka István a MIÉP elnöke, Stránky MIÉP (http://miep.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=57), 7. 4. 2012

³⁷ Meghalt Csurka István, stránky MIÉP (http://miep.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=4896:meghalt-csurka-istvan&catid=41:hirek&Itemid=63), 7. 4. 2012

dodává, že sama strana odmítá zařazení jak na pravici, tak na levici, neboť je „křesťanská a maďarská“. Stejně tak strana odmítá označení za extremistickou, xenofobní, antisemitskou či protiromskou sílu, nicméně její projevy tyto přívlastky potvrzují (Benda, 2000: 56, Benda, 2002: 240).

Strana se od počátku profilovala jako ta jediná správná maďarská, snažící se obhájit zájmy maďarského národa. Stejně jako jiné krajně pravicové nacionalistické strany se profilovala jako tvrdě euroskeptická a opakovaně varovala před členstvím v EU, které údajně povede k podkopávání státní suverenity, okrádání Maďarska západoevropskými státy a k prohlubování rozdílů mezi jednotlivými maďarskými regiony (Bathory cit dle Stankov, 2006: 91). Postupně se ale s odklonem maďarské veřejnosti od tvrdého euroskepticismu také uchýlila k méně kritickému náhledu na členství v EU. Před volbami v roce 2002 členové MIÉP tak postupně měnili rétoriku od odmítání vstupu do EU k partikulárním kritikám jednotlivých bodů předvstupních jednání (Stankov, 2006: 92). Stejně odmítavý postoj zaujímal strana i pro vstup do NATO, protože je podle ní třeba naplnit touhu z roku 1956 po neutralitě a protože už nikdy nelze strpět přítomnost cizích vojáků na maďarském území (Benda, 2000: 56).

Současný program strany zůstal nezměněn od roku 2005 a zabývají se v něm všemi oblastmi vnitřní i zahraniční politiky (Beláiová, 2011). Hned v úvodu kritizují zákonodárce a tvorbu jednotlivých zákonů, které jsou neúplné, a zákonodárcům nehrozí žádný trest, pokud je poruší. Kritizují korupci a klientelismus a tvrdí, že skoro všichni jsou podplaceni. Situaci navrhuje řešit radikálními změnami zákonů a nevylučují ani použití síly. Jejich cílem je navázání na Maďarský stát za svatého Štěpána.

V programu dále kritizují globalizaci a monopol Světové banky, která jedná jen pro své sobecké zájmy a zavádí anti-národní principy. Tvrdí, že Maďarsko je kolonizováno a jeho kvalitní výrobky jsou nahrazovány levným, nekvalitním zbožím, které je mu vnucováno. Slibují, že pokud se dostanou do parlamentu, budou hájit zájmy domácích podnikatelů a malých a středních podniků. Vzestup národa závisí dle MIÉP na práci. Jako nejdůležitější krok pro hospodářský rozvoj pak vidí výstavbu. Konkrétně výstavbu továren, budov, silnic, bytů, železnic.

Kritice je podrobeno i vzdělávání a školský systém. Tvrdí, že neoliberální koloniální systém záměrně udržuje nízkou vzdělanost obyvatel, protože nevzdělaný člověk je snadněji ovlivnitelný. Vadí jim absence národní výchovy na školách a tvrdí že její nedostatek ničí životy lidí.³⁸

Strana po celou svou existenci pěstovala kontakty s dalšími krajně pravicovými subjekty v Evropě. Hlavním spojencem byl Jean-Marie Le Pen a jeho Národní Fronta. I. Csurka se mnohokrát s Le Penem setkal a ten vystoupil např. v roce 2003 na shromáždění MIÉP v Budapešti. Dobré vztahy navázala MIÉP také s Rakouskou svobodnou stranou (FPO) a s Vlámským blokem (Bernáth – Miklósi – Mudde, 2005: 84). Strana byla stejně jako SPR-RSČ členem Evropského sdružení nacionalistických stran (EURONAT) (Hloušek – Kopeček, 2010: 215-216).

Jak jsem uvedla výše, po volbách v roce 2010 převzala roli nejvýznamnější krajně pravicové strany v Maďarsku strana Jobbik, která v těchto volbách získala 16,6 % hlasů. MIÉP tak zůstala mimo parlament a její vliv je nyní minimální.

8.4 JOBBIK – Hnutí za lepší Maďarsko

8.4.1 Historie strany a její sympatizanti

Hnutí za lepší Maďarsko se transformovalo na politickou stranu v roce 2003 z hnutí se stejným názvem. Tvůrci hnutí byli především konzervativní studenti vysokých škol a i dodnes tvoří velkou část příznivců strany právě mladí lidé.³⁹ Předsedou strany je od roku 2006 Gábor Vona.⁴⁰

Informaci o založení strany převážně studenty nejdříve získala jen na stránkách Jobbik, a proto jsem si ji ověřila i u jiných zdrojů. A opravdu, stranu Jobbik i podle Paula Hockenose nebo Swaan van Iterson založili převážně národně smýšlející, katoličtí a protestanští studenti a profesori. Strana má tedy

³⁸ Program strany MIÉP (http://miep.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=55), 7. 4. 2012

³⁹ A short summary about Jobbik, stránky Jobbik, 2010 (http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html), 7. 4. 2012

⁴⁰ Gábor Vona, Party Chairman, stránky Jobbik, 2010 (http://www.jobbik.com/about_jobbik/about_leadership/3208.html), 7. 4. 2012

podporu nejen v tradičních chudších severovýchodních městech s velkou nezaměstnaností, ale také mezi městskou, převážně mladší inteligencí. Anglický spisovatel Adam Le Bor, který napsal knihu zabývající se maďarskou krajní pravicí, označuje Jobbik za moderní stranu. Podle něj dokázala dokonale využít PR strategii a to i navzdory její kritice globalizace a internacionalismu (Hockenos, 2010b).

Swaan van Iterson dokonce sama vyjela do Maďarska a zjišťovala, co vede mladé lidi k podpoře krajní pravice a konkrétně Jobbiku. Jeho sympatizanti uvádějí odpor k všudypřítomnému levicově zaměřenému proudu, který vede až k „socialistické indoktrinaci“, která ovlivňuje i vzdělávací systém. U Jobbiku si také velmi chválí velkou aktivitu strany na sociálních sítích, která pomáhá udržovat kontakty právě hlavně s mladými lidmi (Iterson, 2011).

Michael J. Jordan ve svém článku uvádí dva hlavní důvody, proč se Jobbiku podařilo uchytit ve stranickém systému Maďarska a proč získal tak velkou podporu. Jako první uvádí Iživou politickou kampaň premiéra a lídra Socialistické strany (MSZP) Ference Gyurcsanyho v roce 2006. Ten vytvořil zkreslený, příliš růžový obrázek maďarské ekonomiky a díky tomu se mu také podařilo vyhrát volby. V září 2006 se dostala na povrch také nahrávka premiéra Gyurcsanyho, jak potvrzuje, že lhal voličům „ráno, večer i v noci“ ohledně ekonomického stavu Maďarska. Lidé proto vyrazili do ulic, začaly se konat demonstrace proti vládě a to byl pro Jobbik přímo dar z nebes, jak uvádí Jordan.

Další moment, který ještě posílil antiromské nálady v Maďarsku a pomohl tak Jobbiku, byl incident ze srpna 2006. Mladý maďarský učitel biologie vrazil při jízdě autem do romské dívky a nepatrně ji poranil. Ačkoliv vznikl na místě spor, zda vůbec byla nějak zraněna, dav místních Romů učitele na místě ubil k smrti. Tento moment byl impulsem pro Jobbik, který založil v roce 2007 tzv. Maďarskou gardu. Gábor Vona, předseda Jobbiku řekl: „Maďarská garda byla zřízena za účelem provést skutečnou změnu režimu a zachránit Maďary.“ Garda začala ale ve skutečnosti pochodovat romskými osadami a zavražděno bylo 6 Romů. Nikdo z gardistů ale obviněn nebyl. Maďarská garda byla pak v roce 2008 zakázána, ačkoliv z veřejného života úplně nevymizela.

Jako jiné důvody úspěchu krajně pravicového, populistického Hnutí za lepší Maďarsko vidí Jordan zklamání lidí z nenaplněných slibů politiků, z růstu nezaměstnanosti a z poklesu životní úrovně. Lidé se cítili být podvedeni Bruselem, Světovou bankou apod. a měli dokonce pocit zrady kapitalismu a demokracie. V této situaci se jim zalíbila populistická a slibná hesla Jobbiku: „Jasnější budoucnost“, „Konec romské kriminality“, „Maďarsko Maďarům“ (Jordan, 2010).

Výše jsem již uvedla výsledky voleb v roce 2006, kdy Jobbik kandidoval v koalici s MIÉP. Koalice ale dlouho nevydržela a rozpadla se. Jobbik pak postupně sbíral příznivce s využitím výše uvedené nespokojenosti obyvatel a silících protiromských tendencí. První velký úspěch pak strana zaznamenala ve volbách do Evropského parlamentu (EP) v roce 2009, kdy se stala 3. nejúspěšnější stranou se ziskem 14, 77 % hlasů a 3 mandáty (Beláiová, 2011). Je pravda, že se v těchto volbách dostaly do EP i krajně pravicové strany z jiných zemí, ze Slovenska, Rumunska, Litvy, Bulharska, Francie, Itálie, Velké Británie, Rakouska. Jak uvádí Paul Hockenos, krajní pravice slavila úspěch po celé Evropě, jen v Maďarsku ale oslovila takové množství mladých, vzdělaných, městských voličů (Hockenos, 2010a).

Zástupci Jobbiku vyvolali mezinárodní pozdvižení hned na prvním zasedání europoslanců, kdy jeden z nich – Csanád Szegedi – dorazil v uniformě maďarské gardy. Navíc Szegedi prohlásil, že prvním krokem Jobbiku bude žádost o revizi Trianonské smlouvy (Beláiová, 2011) V rámci Evropského parlamentu jsou dnes členové Jobbiku v rámci frakce „Nezařazení“ společně s Jean-Marie Le Penem, Britskou národní stranou nebo s Rakouskou svobodnou stranou.⁴¹

Parlamentní volby v roce 2010 přinesly Jobbiku obrovský úspěch a se ziskem 16,67 % hlasů získala strana 47 křesel v parlamentu. Kampaň Jobbiku byla založena na několika hlavních tématech, mezi něž patří: pořádek a policie, Gyurcsány do vězení, zdanění nadnárodních společností, Evropa národů, nenávisť ke globalizaci, evropské integraci a zahraničnímu kapitálu. Největším „nepřítelem“ v rámci předvolebního boje byli pro stranu socialisté, ale napadli

⁴¹ Poslanci EP, Evropský parlament
(<http://www.europarl.europa.eu/meps/cs/performsearch.html>), 7. 4. 2012

také stranu Fidesz pro její spoluvinu a nedostatek odvahy čelit palčivým společenským otázkám (Beláiová, 2011).

8.4.2 Program a vize strany

Hnutí za lepší Maďarsko samo sebe definuje jako konzervativní a radikálně vlasteneckou křesťanskou stranu. Za své základní poslání považuje ochranu maďarských hodnot a zájmů. Tvrdí, že se postaví proti neustálým pokusům k vymýcení národa jako základu společnosti. Klíčová je pro stranu ochrana a rozšiřování národních zdrojů, což zahrnuje fyzický a duševní stav národa, sounáležitost a solidaritu. Chtějí chránit i zemědělskou půdu, kterou považují za nositelku národní suverenity.⁴² Gábor Vona, předseda Jobbiku, říká, že slovo hnutí v názvu strany má také svůj význam. Jobbik je totiž nejen politickou stranou, které jde o maximální zisk v nejbližších volbách, ale také hnutím, které přemýšlí v delším horizontu.⁴³

Jobbik se považuje za jedinou politickou stranu, která chce vyřešit dosud přehlíženou problematiku rostoucí „cikánské“ populace. Fenomén „cikánské kriminality“ považují za závažnější a silnější než jiné formy trestných činů. Na svých stránkách navrhují i řešení této kriminality, jež by spočívalo ve výchově dětí k dodržování společenských norem a vzdělávání. Zároveň je ale nutné přitvrdit peněžní tresty, urychlit trestní řízení a skoncovat s pozitivní diskriminací.

Na svých stránkách uvádí strana i kritiku zákazu maďarské gardy v roce 2008, kterou prý potopily divoké pomluvy levicových médií a štvavá kampaň. Jobbik také nevidí žádné výhody členství Maďarska v Evropské unii. Vstupem do ní prý Maďarsko přijalo nevýhodné hospodářské podmínky a vzdalo se národní autonomie v klíčových oblastech ve prospěch anti-demokratického a byrokratického ústředního orgánu. Strana také neschvaluje Lisabonskou

⁴² A short summary about Jobbik, stránky Jobbik, 2010
(http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html), 7. 4. 2012

⁴³ Gábor Vona, The plan, stránky Jobbik, 2011
(http://www.jobbik.com/jobbik_news/hungary/3227.html), 7. 4. 2012

smlouvu a odmítá cynickou taktiku politických elit vnutit evropskou ústavu evropským občanům.⁴⁴

Strana si je podle svého zakládajícího prohlášení vědoma světských a lidských nedokonalostí, ale věří, že je možné vytvořit lepší než současnou společnost, pokud existuje reálná politická vůle nezbytná k dosažení konsensu (Beláiová, 2011).

Jobbik má ale i přes všechny výše uvedené cíle neustále jeden cíl nejvyšší a to je zrušení Trianonské smlouvy. Gábor Vona ji v rozhovoru pro rakouský týdeník Zur Zeit označil jako synonymum pro pokus o likvidaci maďarského národa. Považuje ji za diktát, kdy maďarští nepřátelé rozhodli o osudu Maďarska na základě lží, zmanipulovaných čísel a falešných zpráv. Trianon dle něj napáchal nejen územní ztráty, ale i duševní škody, které způsobil maďarskému „kolektivnímu nevědomí“. Naději k dosažení revize Trianonu vidí Vona v národní elitě Maďarska, která je nezbytná pro duchovní vzkříšení celé země.⁴⁵

⁴⁴ A short summary about Jobbik, stránky Jobbik, 2010
(http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html), 7. 4. 2012

⁴⁵ Gábor Vona: Europe kept silent – Interview, stránky Jobbik, 2010
(http://www.jobbik.com/jobbik_news/europe/3180.html), 7. 4. 2012

9. Závěr – komparace

Po představení krajně pravicových stran v České republice, Maďarsku a na Slovensku se nyní pokusím najít jejich hlavní rozdíly, ale i podobnosti. V úvahu budu brát hlavně ty nejúspěšnější strany v každé zemi, tedy SPR-RSČ, SNS, MIÉP a Jobbik. Samozřejmě je nelze oddělit od stranických systémů v jednotlivých zemích, nelze proto opomenout i jejich sice méně významné, ale ideologicky podobné strany. Ty byly spíše marginální a nedokázaly se sjednotit pod jeden politický program. Tyto menší strany byly také mnohem více extremistické a mnohdy útočily na samotnou podstatu parlamentní demokracie. Jako příklad lze jmenovat Dělnickou stranu (DS), Slovenskou národní jednotu (SNJ) nebo Stranu maďarských zájmů (MEP). Často byly také úzce propojeny s neonacistickou scénou, svými projevy šly proti právům a svobodám parlamentní demokracie, a proto byly několikrát i zakázány soudy jednotlivých zemí.

Při následující komparaci budu tedy brát v potaz relevantní politické strany, které měly šanci a také ji několikrát využily, dostat se do národních parlamentů a v případě Slovenska a Maďarska i do parlamentu Evropského. Porovnávat budu jejich způsob vzniku, jejich úspěšnost v domácí, ale i evropské politice, jejich hlavní témata programů, postoj k Evropské unii a NATO, kontakty s jinými krajně pravicovými stranami v Evropě, důležitost jejich lídrů či způsob propagace. Dále budu pohlížet na krajně pravicovou scénu daných zemí jako celek a porovnávat počty krajně pravicových stran v jednotlivých stranických systémech, jejich stabilitu či roztříštěnost.

Cas Mudde uvádí, že krajně pravicové strany vznikaly a obnovovaly se ve středovýchodní Evropě po roce 1989 v první řadě jako části anti-komunistických hnutí. Teprve až po pádu komunistických režimů se strany mobilizovaly a vydaly se dvěma základními směry: Některé založily vlastní, různé extremistické organizace a jiné pokračovaly ve spolupráci jako části velkých zastřešujících anti-komunistických stran. Postupně se ale velké anti-komunistické strany později či dříve štěpily a vznikaly mimo jiné i krajně pravicové strany (Mudde, 2005: 268). Takovýmto způsobem vznikla v roce 1993 strana MIÉP, která se odštěpila od Maďarského demokratického fóra (MDF). Naopak jako „obnovené“ formace se prezentovaly dvě hlavní krajně

pravicové strany v České republice – SPR-RSČ a na Slovensku – SNS. Z toho vyplývají i historické odkazy, ke kterým se jednotlivé strany hlásily. SNS se považovala za pokračovatelku nejstarší Slovenské národní strany, která byla založena už v roce 1871. Mohli bychom tedy teoreticky nazvat novodobou SNS obnovenou stranou, s historickou SNS ale měla velmi málo společného. Jediné co je spojovalo, byla vyhraněná národní rétorika. SPR-RSČ také viděla své kořeny v historii a to v nejsilnější prvorepublikové agrární straně (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu). Avšak i program SPR-RSČ neměl s agrárníky mnoho společného.

SNS a SPR-RSČ jsou tedy „mladšími“ stranami než MIÉP nebo Jobbik a obě dvě kandidovaly hned v prvních volbách v roce 1990. Zatímco SPR-RSČ ještě neměla vyhraněnou politickou rétoriku a vyhraněné cíle, SNS šla do voleb s jasným cílem osamostatnění Slovenské republiky. SPR-RSČ získala v koalici s Všelidovou demokratickou stranou pouze 1 % hlasů. SNS naopak uspěla a se ziskem 13,94 % hlasů skončila na třetím místě. Maďarská MIÉP, která vznikla až v roce 1993, se zúčastnila prvních parlamentních voleb v roce 1994 a se ziskem 1,59 % hlasů nepřekročila 5 % volební klauzuli nutnou pro vstup do parlamentu.

Ve stranách také docházelo k vnitrostranickým bojům. Často proti sobě stály dva tábory, umírněnější a ten radikálnější. V případě SPR-RSČ byla důvodem neshod postava charismatického a kontroverzního lídra Miroslava Sládka. Spoustu členů stranu kvůli nesouhlasu s jeho vedením opustilo. Od SNS se radikální křídlo odštěpilo hned v roce 1991 a pod vedením Stanislava Pánicse založilo Slovenskou národní jednotu (SNJ). I v SNS docházelo k častým rozkolům kvůli postavě taktéž charismatického lídra Jána Sloty. On sám dokonce po prohraném boji o vedení ve straně s Annou Malíkovou SNS opustil, a v roce 2001 založil Pravou Slovenskou národní stranu (PSNS). Zajímavé je, že v MIÉP ani v Jobbiku k podobně velkým rozkolům nedocházelo. MIÉP bylo celou dobu pevně semknuto kolem předsedy Istvána Csurky a Jobbik je za svou krátkou existenci (oproti zde uvažovaným stranám) také zatím oddaný předsedovi Gáboru Vonovi. Podle mého názoru je to díky jasně danému klíčovému tématu maďarské krajní pravice. Tím tématem je Trianonská

smlouva, kterou jak MIÉP tak Jobbik vidí jako tu největší křivdu, která kdy byla dopuštěna na Maďarském národu.

Když srovnáme parlamentní zastoupení a účast ve vládních koalicích jednotlivých stran, jeví se jako neúspěšnější Slovenská národní strana, která nepřekročila 5 % volební klauzuli jen ve volbách v roce 2002. Ve všech dalších volebních obdobích měla své poslance ve Slovenské národní radě a třikrát tvořila vládní koalici. Být součástí vládní koalice se ze všech srovnávaných stran podařilo už jen Hnutí za lepší Maďarsko po posledních parlamentních volbách v roce 2010. Strana MIÉP se do parlamentu dostala jen v roce 1998. Vytvořila se 14 poslanci samostatnou parlamentní frakci, ale zůstala v opozici. Republikáni byli přítomni v parlamentu po dvě volební období (1992-1996, 1996-1998), ale rovněž v opozici. Od té doby se ale jejich volební výsledky pohybovaly jen okolo 1 % hlasů. Z tohoto srovnání jasně vyplývá, že nejméně úspěšná byla SPR-RSČ a tedy i krajně pravicové spektrum v České republice mělo nejméně šanci promluvit do parlamentní nebo vládní politiky.

Důvody neúspěchu krajně pravicových stran v České republice vidím ve velkém roztržštění krajně pravicové scény a neschopnosti konsenzu. Jeden pokus by se dal sice považovat za snahu o sjednocení krajně pravicových stran, přesněji vytvoření tzv. Národní pětky, kterou tvořily: Národní strana, Republikáni Miroslava Sládka, Národní sjednocení, Dělnická strana a České hnutí za národní jednotu. Koalice měla kandidovat v parlamentních volbách v roce 2006, ale kvůli neshodám se rozpadla. Na Slovensku byla a je krajní pravice určitě jednotnější a SNS dokázala svými populistickými hesly zaujmout více voličů. Jejich hlavním tématem byla kritika maďarské menšiny a dalo by se říci, že to je ten sjednocující prvek, na který se mohla spolehnout. Zajímavé je, jak podotýká Paul Hockenos, že politika SNS a její výpady proti Maďarům, měla vliv i na politické dění v Maďarsku. V poslední maďarské volební kampani těchto výpadů využily především Fidesz a Jobbik, které si na nich nahrávaly politické body (Hockenos, 2010b). A právě maďarská krajní pravice se v poslední době těší určitě největší podpory. Od roku 2006 vzrůstalo napětí ve společnosti způsobené jednak korupčními aférami a lživou politickou kampaní premiéra Ference Gyurcsányho, a jednak silícími konflikty mezi Maďary a romskou menšinou. Tohoto momentu dokonale využil Jobbik a znovu spolu

s požadavkem na revizi Trianonské smlouvy a dalšími tématy se dokázal v roce 2010 dostat do maďarského parlamentu. Dnes ho zde zastupuje tedy 47 poslanců, díky nimž je třetí nejsilnější maďarskou stranou. Jobbik těží také nejvíce ze všech zmiňovaných stran z podpory mladší generace voličů a sympatizantů, kteří byli podle svých slov již otráveni politikou předchozích vlád.

To jakých volebních výsledků dosáhly strany v národních parlamentech, se více méně podobá i úspěšnosti či neúspěšnosti ve volbách do Evropského parlamentu. Ačkoli všechny zmíněné strany vystupují proti Evropské unii a prohlubování evropské integrace, ve volbách do EP kandidují. SPR-RSČ do EP kandidovala v roce 2004, ale zisk pouhých 0,67 % ji nezajistil ani jeden mandát. SNS má v EP jen jednoho poslance, je jím Jaroslav Paška, který se stal členem frakce Evropa Svobody a Demokracie. Jobbik reprezentují poslanci tři a jsou ve skupině Nezařazení. Je ale pravda, že ve volbách do EP uspěly v roce 2009 krajně pravicové strany napříč Evropou, tedy i rumunská, litevská, bulharská, italská či francouzská.

V programech jednotlivých stran lze najít základní témata a teze velmi podobné, každá země má ale svou specifickou oblast zajímavou pro její krajní pravici. Pro všechny hlavní krajně pravicové strany je typická kritika imigrantů, přílivu cizího kapitálu, kritika mezinárodních organizací jako Evropská unie a Severoatlantická aliance, anti-americké postoje atd. Typický je i silný antikomunismus a označením komunistů označují častokrát i vládnoucí elity. Častokrát volají po zavedení trestu smrti a hlavně zpřísnění trestů pro cizince. Vymezují se proti vládnoucí elitě, kterou označují za zkorumpovanou a slibují lidem ochranu před zbyrokratizovaným státním aparátem. U všech diskutovaných stran je možné v jejich programu a jeho prezentaci nalézt silné prvky populismu. Navrhují často zjednodušená řešení velmi složitých situací. Strany dále věří, že s vyřešením problému přistěhovalců mohou být vyřešeny všechny ostatní problémy.

Rozdíly v hlavních cílech lze spatřit v menšinách, vůči kterým se v jednotlivých zemích strany vymezují. V případě České republiky jsou terčem útoků především Romové, na Slovensku Maďaři a v Maďarsku opět Romové. Maďarská krajní pravice si ale za cíl vzala především revizi Trianonské smlouvy a snaží se hájit práva všech Maďarů žijících za hranicemi. U SNS, Jobbiku a

MIÉP lze vysledovat i silný anti-semitismus. Slovní spojení „národní zájmy“, „národní hrdost“ a vlastenectví jsou používány u všech stran nejčastěji v návrzích na reformy školství a vzdělávání. V programech SNS, Jobbiku a MIÉP jsou například návrhy k výchově k vlastenectví. Postoj k EU a NATO byl u všech stran nejdříve zcela odmítavý, po vstupu zemí do EU musely ale své postoje přehodnotit a změnit i svou rétoriku. Ani jedna ze stran (SPR-RSČ, SNS, MIÉP, Jobbik) nepožadovala přímo vystoupení z EU, zásadně ale odmítaly další prohlubování integrace. Nechtěly další přenos pravomocí na centrální úroveň, čímž by v podstatě docházelo k zániku národních států. V krajně-pravicovém spektru se ale našly i politické strany, které volaly přímo po vystoupení jejich země z EU, např. Národní strana a Dělnická strana (ČR).

Ve svých programech se všechny strany většinou definují jako ta jediná správná národní strana, která bude hájit vlastní národ a snažit se pěstovat v lidech sounáležitost, vlastenectví a národní hrdost. Patrný je ale rozdíl v jejich vztahu k náboženství. SPR-RSČ vysloveně hlásala odluku státu od církve. SNS, MIÉP a Jobbik se ale hlásily ke křesťanské tradici. Křesťanství patří k jejich základním pilířům a jejich snahou je tudíž nejen ochrana národa, ale také křesťanů žijících v něm. V programech českých krajně pravicových stran, tedy SPR-RSČ, DS, NS se také uváděly požadavky na zrušení senátu a zavedení přímé volby prezidenta. Tento problém slovenská krajní pravice neřeší vůbec, neboť má jednokomorový parlament a prezident je volen přímo. V Maďarsku je také jednokomorový parlament, prezident je ale volen nepřímo parlamentem na 5 let (Benda, 2004: 222-225, Kopeček, 2004: 362-366).

Většina stran si také postupně vytvářela nějaké sesterské organizace či zájmové skupiny a hnutí. Nejčastěji to byly mládežnické organizace. SPR-RSČ podporovala Republikánská mládež, Dělnickou stranu Dělnická mládež, SNS měla Mládež SNS (MSNS), Pravá Slovenská národní strana (PSNS) měla po dobu své krátké existence Slovenskou národní mládež (SNM). Z informací, které jsem získala o Jobbiku a MIÉP jsem se nedozvěděla o žádné jejich mládežnické organizaci. Strana MIÉP byla ale aktivní na půdě školství a zřídila několik vyšších odborných a vysokých škol. Jsou to např. Vysoká lékařská

škola nebo Vyšší odborná škola zemědělská.⁴⁶ Některé strany si zřizovaly své „ochranné síly“. Dělnická strana vytvořila v roce 2008 tzv. Ochranné sbory DS (OS DS). Dle stanov bylo jejich úkolem ochrana stranických představitelů, organizování a dohled nad stranickými akcemi a případná pomoc občanům při řešení nejrůznějších problémů. Podobnou funkci měla Maďarská garda strany Jobbik, která měla podle slov Gábora Vony provést skutečnou změnu režimu a zachránit Maďary.

SPR-RSČ, SNS, MIÉP i Jobbik pěstovaly po celou dobu kontakty s krajně pravicovými stranami v celé Evropě. Všechny měly dobré vztahy s francouzskou Národní frontou. Její předseda Jean-Marie Le Pen se setkal, někdy i několikrát, s předsedy Miroslavem Sládkem, Jánem Slotou, Istvánem Csurkou i Gáborem Vonou. SPR-RSČ a MIÉP byly také členem Evropského sdružení nacionalistických stran (EURONAT), které Le Pen založil.

Vztahy mezi stranami samotnými napříč Českou republikou, Slovenskem a Maďarskem jsem již nepatrně zmínila, když jsem hovořila o vlivu protimaďarských výroků SNS na volební marketing Fideszu a Jobbiku v roce 2010. Z programových cílů jednotlivých stran vyplývá, že často stojí proti sobě a dobré vztahy tudíž nemohly dost dobře fungovat. SPR-RSČ nikdy nepodporovala revizi Trianonu, čímž si automaticky odepřela možnost spolupracovat s MIÉP. Jedním z volebních hesel SNS bylo: „Slovensko bez parazitů“ a padaly i výroky, že Maďaři jsou rakovinou Slovenska. Je jasné, že strana MIÉP a strana Jobbik, jejichž prioritou byla právě ochrana Maďarů žijících na Slovensku, nemohly mít přátelské vztahy se SNS a jinými slovenskými krajně pravicovými stranami.

Podíváme-li se na současnou krajně pravicovou scénu České republiky, Slovenska a Maďarska, vidíme, že česká krajní pravice je nejvíce marginální. Dnes ji reprezentuje hlavně Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS), která se ale pohybuje na hraně zákona. Její výroky jsou silně rasistické a myslím, že šanci na vzestup má minimální, spíše žádnou. Česká krajní pravice nebyla dosud schopna se nějakým způsobem sjednotit a vytvořit alespoň nějakou podobu jednotné opoziční síly. Je pravda, že poslední dobou sílí

⁴⁶ MIÉP odborné školy (Miép szakmai kollégiumai), stránky MIÉP (http://miep.hu/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=43&Itemid=74), 7. 4. 2012

konflikty mezi romskou menšinou a Čechy, ale asi to zatím není ten potřebný sjednotitelný prvek. V Maďarsku i na Slovensku tento prvek mají. Maďarská menšina je pro mnohé Slováky velmi zásadní problém a SNS ho dokázala využít. Rétorika SNS je dokonce tak přesvědčující, že i po často kritizovaném volebním období 1994-1998, kdy tvořila vládní koalici s HZDS, získala kromě roku 2002 (a 2012) parlamentní zastoupení. Pro Maďary je tímto tématem Trianon. Panují výroky o „dýce vražené do zad“, a krajní pravice tak má vždy zaručené klíčové téma. Dnes je zde krajní pravice velmi silná, sjednocená a strana Jobbik disponuje 47 parlamentními křesly. Podporu má a několikrát i měla ve straně Viktora Orbána Fidesz. Fidesz sice nelze zařadit do krajní pravice politického spektra, nicméně nikdy nebyl dalek od toho si kvůli nahnání politických bodů „půjčit“ některé téma od MIÉP či Jobbiku. Je ostatně všeobecně známé, že i některé levicové strany si vybírají typická pravicová témata a pravicové strany ta levicová. Osa pravice - levice je přece jenom osa a pohyb na ni je více méně libovolný.

Celkově z mé komparace vyplývá, že na jedné straně stojí podobnější slovenská a maďarská krajní pravice a na straně druhé ta česká. Suverénně největší vliv ze všech zkoumaných stran má maďarský Jobbik. Ten je sice poměrně novou politickou stranou, i přes to dokázal oslovit 16,67 % voličů. Takovýto výsledek se nepodařilo doposud získat žádné jiné krajně pravicové straně v České republice ani na Slovensku. Dalo by se tedy říci, že se má hypotéza z úvodu této práce potvrdila. V posledních letech je skutečně nejsilnější krajně pravicovou stranou maďarská strana Jobbik. Musím ale zdůraznit, že hlavně v 90. letech a na začátku 21. století by se za nejúspěšnější a nejsilnější stranu dala považovat Slovenská národní strana, která se stabilně dostávala do parlamentu a třikrát dokonce tvořila vládní koalici.

Je důležité zdůraznit, že výše uvedené závěry se vztahují k současné době (jaro 2012) a není možné vyloučit změny ve stranických systémech daných zemí v následujících letech. Stejným způsobem jako se například v Maďarsku dostala na vrchol populistická pravice v roce 2006, může být v budoucnu vystřídána levicovou koalicí. I když v případě Maďarska nemyslím, že k tomu dojde v blízké budoucnosti.

10. SEZNAM LITERATURY

- Beláiová, Alida: 2011. *Maďarská ultrapravice po roce 1989*. Rexter. 2011/01 (<http://www.rexter.cz/maďarska-ultrapravice-po-roce-1989/2011/05/05/#more-883>), 4. 2. 2012
- Belko, Marián: 2003. Vývoj systému politických stran. In: Kopeček, Lubomír (ed.): *Od Mečiara k Dzurindovi – Slovenská politika a politický systém v prvém desetiletí samostatnosti*. MPÚ: Brno., s. 93-112.
- Benda, Lukáš: 1999. Nacionalismus v současném Maďarském stranickém systému. In: Dančák, Břetislav- Fiala, Petr (eds.): *Nacionalistické politické strany v Evropě*. MPÚ: Brno, s. 110-118.
- Benda, Lukáš: 2000. Maďarská republika. In: Dančák, Břetislav – Mareš, Miroslav (eds.): *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. MPÚ: Brno, s. 40-62.
- Benda, Lukáš: 2002. Republika Maďarsko. In: Fiala, Petr – Holzer, Jan – Strmiska, Maxmilián a kol.: *Politické strany ve střední a východní Evropě*. MPÚ: Brno, s. 223-248.
- Benda, Lukáš: 2003. Stranický systém Maďarska. In: Fiala, Petr – Ryszard Herbut a kol.: *Středoevropské systémy politických stran: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko*. MPÚ: Brno, s. 55-104.
- Benda, Lukáš: 2004. Maďarsko. In: Kubát, Michal (ed.): *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Eurolex Bohemia: Praha, s. 217-235.
- Bernáth, Gábor – Miklósi, Gábor – Mudde, Cas: 2005. Hungary. In: Mudde, Cas (ed.): *Racist Extremism in Central and Eastern Europe*. Routledge: New York., s. 80-100.
- Bobbio, Norberto: 2003. *Pravice a levice: důvod a smysl rozdělení politické scény*. CDK: Brno.
- Bustíková, Lenka: 2009. An Extreme Right in Eastern Europe: EU Accession and the Quality of Governance. *Journal of Contemporary European Studies*, Vol. 17, No. 2, 223-239, August 2009.
- Černý, Petr: 2005. *Politický extremismus a právo*. Eurolex Bohemia: Praha.
- Doktor, Vladislav: 2006. Volebné kampane politických stran: medzi profesionalizáciou a opatrnosťou. In: Mesežnikov, Grigorij – Gyárfášová, Oľga – Kollár, Miroslav (eds.): *Slovenské voľby '06*. Inštitút pre verejné otázky: Bratislava, s. 233-239.

Fojtík, Luboš: 2006. Slovenská národná strana: cesta do neznáma. *Global Politics*, březen 2006. (<http://www.globalpolitics.cz/clanky/slovenska-narodni-strana>), 14. 1. 2012

Gyárfášová, Oľga – Krivý, Vladimír: 2007. In: Hloušek, Vít – Chytilík, Roman (eds.): *Parliamentary Elections and Party Landscape in the Visegrád Group Countries*. CDK: Brno, s. 79-106.

Havlík, Vlastimil: 2006. Česká republika. In: Havlík, Vlastimil – Kaniok, Petr (eds.): *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. MPÚ: Brno., s. 61-82.

Heywood, Andrew: 2008. *Politické ideologie*. Aleš Čeněk: Plzeň.

Hloušek, Vít: 2005. Maďarsko. In: Strmiska, Maxmilián (et al.): *Politické strany moderní Evropy*. Portál: Praha, s. 480-495.

Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír: 2005. Střední Evropa. In: Strmiska, Maxmilián (et al.): *Politické strany moderní Evropy*. Portál: Praha, s. 431-529.

Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír: 2010. *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Grada: Praha.

Hockenos, Paul: 2010a. Central Europe's Right Wing Populism. *The Nation*, May 2010.

Hockenos, Paul: 2010b. *Inside Hungary's anti-Semitic right wing*, (<http://www.globalpost.com/dispatch/europe/100528/hungary-jobbik-far-right-party?page=0,1>), 20. 2. 2012

Hympl, Josef – Drchal, Václav: 2009. Národní strana se rozpadá, členové vedení odcházejí. *Lidové noviny*. 3. 12. 2009, (http://www.lidovky.cz/narodni-strana-se-rozpada-clenove-vedeni-odchazeji-f8p-/ln_domov.asp?c=A091203_103332_ln_domov_pks), 9. 11. 2011

Charvát, Jan: 2007. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Portál: Praha.

Chmelík, Jan: 2001. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Linde: Praha.

Iterson, Swaan van: 2011. *Hungary for a better future?*, The Chronikler (<http://chronikler.com/europe/multiculturalism/hungary-for-a-better-future/>), 20. 2. 2012

Jordan, Michael J.: 2010. The Roots of Hate. *World Policy Journal.*, č. 3/ Fall 2010, s. 99-111.

Kenez, Peter: 2009. Hungary Moves to the Right. *The New Leader*. November/ December 2009. (<http://thenewleader.com/pdf/Nov-Dec2009.pdf>), 4. 2. 2012

Kmeť, Jakub: 2011. Slovensko. In: Balík, Stanislav – Havlík, Vlastimil a kol.: *Koaliční vládnutí ve střední Evropě (1990-2010)*. IIPS: Brno, s. 183-225.

Konečný, Miroslav – Zetocha, Karel: 2005. Slovenská národní strana: druhá šance. *Středoevropské politické studie*. č. 2-3 / ročník VII. (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=235>), 12. 1. 2012

Kopeček, Lubomír – Urubek, Tomáš: 2000. Slovenská republika. In: Dančák, Břetislav – Mareš, Miroslav (eds.): *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. MPÚ: Brno, s. 86-113.

Kopeček, Lubomír: 2002. Slovenská republika. In: Fiala, Petr – Holzer, Jan – Strmiska, Maxmilián a kol.: *Politické strany ve střední a východní Evropě*. MPÚ: Brno, s. 355-381.

Kopeček, Lubomír: 2003. Stranický systém Slovenska. In: Fiala, Petr – Herbut, Ryszard a kol.: *Středoevropské systémy politických stran: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko*. MPÚ: Brno, s. 153-225.

Kopeček, Lubomír: 2004. Slovensko. In: Kubát, Michal (ed.): *Politické a ústavní systémy středovýchodní Evropy*. Eurolex Bohemia: Praha, s. 355-384.

Kopeček, Lubomír: 2005a. Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě. In: Strmiska, Maxmilián (et al.): *Politické strany moderní Evropy*. Portál: Praha, s. 9-52.

Kopeček, Lubomír: 2005b. Slovensko. In: Strmiska, Maxmilián (et al.): *Politické strany moderní Evropy*. Portál: Praha, s. 453-479.

Kopeček, Lubomír: 2006. *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. CDK: Brno.

Kopeček, Lubomír: 2007. The Far Right in Europe. *Středoevropské politické studie*. č. 4/ročník IX. (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=318>), 25. 10. 2011

Kreidl, Martin – Vlachová, Klára: 1998. *Nastal soumrak extrémní pravice?*. Sociologický ústav AV ČR: Praha.

Kupka, Petr – Laryš, Martin – Smolík, Josef: 2009. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. MPÚ: Brno.

Kyloušek, Josef – Smolík, Josef: 2008. Krajní pravice v krajských volbách 2008. č. 4/ročník X. (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=352>), 23. 12. 2011

Mareš, Miroslav: 2000. Zahraničně – politické koncepce české krajní pravice. *Středoevropské politické studie*. č. 1/ročník II. (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=132>), 1. 11. 2011

Mareš, Miroslav: 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Barrister & Principal: Brno.

Mareš, Miroslav: 2005. Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa. In: Malíř, Jiří – Marek, Pavel: *Politické strany – vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004, II. díl*. Doplněk: Brno.

Mareš, Miroslav – Vejvodová Petra: 2010. *Dělnická strana: profil české pravicově extremistické strany*. Rexter. 2010/2, ročník XIII. (<http://www.rexter.cz/delnicka-strana-profil-ceske-pravicove-extremisticke-strany/2010/11/07/>), 19. 1. 2012

Maršák, Jan: 2007. Postavení extrémně pravicových stran ve stranickém systému ČR v letech 1989-2006 a jejich programová východiska. *Politologická revue*. 2007/2, ročník XIII.

Mesežnikov, Grigorij: 2006. Parlamentné voľby 2006 a vývoj systému politických strán. In: Mesežnikov, Grigorij – Gyárfášová, Oľga – Kollár, Miroslav (eds.): *Slovenské voľby '06*. Inštitút pre verejné otázky: Bratislava, s. 71-82.

- Mikušovič, Dušan: 2007. *Slovenská pospolitost' včera a dnes*. Rexter. 2007/1 (<http://www.rexter.cz/slovenska-pospolitost-vcera-a-dnes/2007/05/01/>), 23. 1. 2012
- Milo, Daniel: 2005. Slovakia. In: Mudde, Cas (ed.): *Racist Extremism in Central and Eastern Europe*. Routledge: New York, s. 210-242.
- Mudde, Cas: 2005. Central and Eastern Europe. In: Mudde, Cas (ed.): *Racist Extremism in Central and Eastern Europe*. Routledge: New York, s. 267-285.
- Mudde, Cas: 2010: The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy. *West European Politics*, Vol. 33, No. 6, 1167-1186, November 2010.
- Mudde, Cas: 2011. Who's Afraid of the European Radical Right. *Dissent*, Vol. 58, Issue 4, 7-11, October 2011.
- Pink, Michal – Vojtaj, Jaromír: 2010. *Ústup krajní pravice na Slovensku – postupná marginalizace SNS?*. Rexter. 2010/2, ročník XIII. (<http://www.rexter.cz/ustup-krajni-pravice-na-slovensku-postupna-marginalizace-sns/2010/11/07/>), 19. 1. 2012
- Stankov, Daniel: 2006. Maďarsko. In: Havlík, Vlastimil – Kaniok, Petr (eds.): *Euroskepticismus a země střední a středovýchodní Evropy*. MPÚ: Brno, s. 83-96.
- Šanc, David: 2005. Český stranický systém po roce 1989. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David: *Český stranický systém ve 20. století*. Aleš Čeněk: Plzeň.
- Šedo, Jakub: 2002. Parlamentní volby v Maďarsku 2002. *Středoevropské politické studie*. č. 4/ ročník IV. (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=25>) 4. 2. 2012
- Urubek, Tomáš: 1999. Význam a postavení národně orientovaných politických subjektů v současném slovenském stranicko-politickém systému. In: Dančák, Břetislav – Fiala, Petr: *Nacionalistické politické strany v Evropě*. MPÚ: Brno, s. 80-91.

Vejvodová, Petra: 2011. Neonacismus. In: Bastl, Martin – Mareš, Miroslav – Smolík, Josef – Vejvodová, Petra: *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Grada: Praha, s. 156-195.

10.1 Internetové zdroje⁴⁷

A short summary about Jobbik, stránky Jobbik, 2010

(http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html), 8. 2. 2012

Bc. Jiří Štěpánek, Dělnická strana sociální spravedlnosti (<http://www.dsss.cz/jiri-stepanek>), 15. 3. 2012

Bilbordy SNS do parlamentných volieb 2012, stránky SNS

(<http://www.sns.sk/volby-2012-do-nr-sr/bilbordy-sns-do-parlamentnych-volieb-2012/>), 20. 2. 2012

Co je extremismus, Ministerstvo vnitra ČR (<http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>), 16. 3. 2012

Český statistický úřad, Volby.cz (<http://www.volby.cz/>), 9. 3. 2012

Čtrnáctideník Cevro, číslo 9/2009 (<http://www.cevro.cz/cs/publikace-cevro/ctrnactidenik/>), 9. 11. 2011

Csurka István a MIÉP elnöke, Stránky MIÉP

(http://miep.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=57), 17. 3. 2012

Dělnické listy (<http://www.delnickelisty.cz/redakce>), 25. 12. 2011

Dělnická mládež (<http://www.delnickamladez.cz/nas-program>), 25. 12. 2011

Dělnická strana (<http://www.delnicka-strana.cz/index.php>), 3. 1. 2012

Dělnická strana sociální spravedlnosti (<http://www.dsss.cz/jiri-stepanek>), 15. 3. 2012

⁴⁷ ověřeno k 7. 4. 2012

Edelmannová odstoupila z vedení Národní strany, Ihned.cz, , 2009,
(<http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-38584690-edelmannova-odstoupila-z-vedeni-narodni-strany>), 2. 12. 2011

Election Resources (<http://electionresources.org/>), 5. 3. 2012

Elections to the Danish Folketing – Results Lookup, September 15, 2011,
Election Resources
(<http://electionresources.org/dk/folketing.php?election=2011>), 16. 3. 2012

Elections to the Dutch Tweede Kamer (House of representatives) – Results
Lookup, June 9, 2010
(<http://electionresources.org/nl/house.php?election=2010>), 16. 3. 2012

Euroskop, Volby do EP v Maďarsku (<http://www.euroskop.cz/8706/sekce/volby-do-ep-2009-a-2004/>), 10. 3. 2012

Gábor Vona: Europe kept silent – Interview, stránky Jobbik, 2010
(http://www.jobbik.com/jobbik_news/europe/3180.html), 8. 2. 2012

Gábor Vona, Party Chairman, stránky Jobbik, 2010
(http://www.jobbik.com/about_jobbik/about_leadership/3208.html), 8. 2. 2012

Gábor Vona, The plan, stránky Jobbik, 2011
(http://www.jobbik.com/jobbik_news/hungary/3227.html), 8. 2. 2012

Ján Slotá, A. Danko, R. Rafaj k výsledkom parlamentných volieb
(<http://vimeo.com/38367452>), 13. 3. 2012

Maďarská národní volební kancelář
(http://www.valasztas.hu/ep2004/04/en/10/10_0.html), 10. 3. 2012

Meghalt Csurka István, stránky MIÉP
(http://miep.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=4896:meghalt-csurka-istvan&catid=41:hirek&Itemid=63), 7. 4. 2012

MIÉP odborné školy (Miép szakmai kollégiumai), stránky MIÉP

(http://miep.hu/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=43&Itemid=74), 10. 2. 2012

Nejvyšší správní soud České republiky

(http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0002_0Pst_090_20101213115145_prevedeno.pdf), 16. 3. 2012

Ochranné sbory Dělnické strany, Dělnická strana (http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=116&Itemid=150), 25. 12. 2011

Pořad Hyde Park, vysíláno 30. 4. 2010

(<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/210411058080430/>), 16. 3. 2012

Poslanci EP, Evropský parlament

(<http://www.europarl.europa.eu/meps/cs/performsearch.html>), 8. 2. 2012

Program Dělnické strany, stránky Dělnické strany (http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid=103), 13. 3. 2012

Program Dělnické strany sociální spravedlnosti, stránky DSSS

(<http://www.dsss.cz/program>), 3. 1. 2012

Program strany MIÉP

(http://miep.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=55), 17. 3. 2012

Programové cíle Dělnické mládeže, Dělnická mládež

(<http://www.delnickamladez.cz/nas-program>), 15. 3. 2012

Předvolební spot Národní strany před volbami do EP 2009, Youtube.com

(<http://www.youtube.com/watch?v=-Qo7aUUa5MM&feature=fvwrel>), 16. 3. 2012

Rozsudek Nejvyššího správního soudu o rozpuštění Dělnické strany, Nejvyšší správní soud (http://www.nssoud.cz/docs/Delnicka_strana_original.pdf), 25. 12. 2011

Slovenská pospolitost' (<http://www.pospolitost.org/SP/index2.html>), 24. 1. 2012

Spis Gorila odhaluje prostředí slovenské korupční džungle, Rozhlas.cz (http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/spis-gorila-odhaluje-prostredi-slovenske-korupcni-dzungle--1002640), 12. 3. 2012

Statistický úřad Slovenské republiky, Volby do EP 2009 (<http://app.statistics.sk/volbyep2009/menu/index.jsp?lang=sk>), 10. 3. 2012

Statistický úřad Slovenské republiky, Volby do Národní rady Slovenské republiky 2012 (<http://app.statistics.sk/nrsr2012/sr/tab3.jsp?lang=sk>), 12. 3. 2012

Stránky MIÉP (<http://miep.hu/index.php>), 17. 3. 2012

Stránky Slovenské národní jednoty (<http://narod.sk/volby>), 14. 3. 2012

Stručně o SNS, stránky SNS (<http://www.sns.sk/o-nas-2/strucne-o-sns/>), 23. 1.2012

Volby do EP 2004, Volby.cz (<http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep?xjazyk=CZ>), 10. 3. 2012

Volby do EP 2009, Volby. cz (<http://www.volby.cz/pls/ep2009/ep?xjazyk=CZ>), 10. 3. 2012

Volby do PSP ČR 2002, Volby.cz (<http://www.volby.cz/pls/ps2002/ps2?xjazyk=CZ>), 16. 3. 2012

Volby do PSP ČR 2010, Volby. cz (<http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>), 16. 3. 2012

Volební program Národní strany, Volby-2006.cz (<http://www.volby-2006.cz/programy/clanek.php?cl=60>), 18. 3. 2012

Volební program pro parlamentní volby 2009, stránky SPR-RSČ
(<http://republikani.webnode.cz/program/>) 16. 3. 2012

Volební program SNS 2010, stránky SNS (http://www.sns.sk/wp-content/uploads/2010/03/Volebny_program_20101.pdf), 23. 1. 2012

Youtube.com, Předvolební spot Národní strany před volbami do EP 2009,
(<http://www.youtube.com/watch?v=-Qo7aUUa5MM&feature=fvwrel>), 9. 11. 2011

Životopis Tomáše Vandase (<http://www.tomasvandas.cz/zivotopis>), 23. 12.
2011

11. Resumé

The topic of this bachelor thesis is the comparison of extreme right parties in three countries of Central Europe. These countries are the Czech Republic, the Slovak Republic and Hungary. The work is divided into three parts. The first includes introduction into right-wing extremism and radicalism, and an explanation of basic concepts such as the difference between extremism and radicalism, as well as definitions such as populism and the extreme right and its attributes. All three countries were part of the Soviet bloc, and therefore the multi-party system could develop there after 1989. New parties were formed in all these countries, but many historical formations also redefined themselves, because they have long been banned.

In the second part of the work I introduce a major extreme right-wing parties in all three countries. I focus on their history, their background and their position in the party system, but also on issues of foreign policy and the position of the parties on the European Union. I deal with their results in the parliamentary elections and in elections to the European Parliament.

The greatest attention is paid to major extreme-right parties, namely the Association for the Republic - Republican Party of Czechoslovakia (SPR-RSČ), the Slovak National Party (SNS), the Party of Hungarian Truth and Life (MIÉP) and the Movement for a Better Hungary - Jobbik. In the conclusion I compare their successes on the domestic political scene. I compare the main points of their programs and their "enemies", which, as every far-right party are looking for. Furthermore, I am looking for reasons why the extreme right in the Czech Republic does not achieve such success as the extreme right in the other two countries where the Slovak National Party and Jobbik and MIÉP repeatedly got into Parliament. Slovak National Party even formed a coalition government and moved to the top of national politics.

I enclose also tables with the results of parties in national parliamentary elections and in elections to the European Parliament and a table summarizing the creation of the parties, their leaders and share in governing coalitions since 1989.

12. Přílohy

Parlamentní volby v ČR a zisky krajně pravicových stran

Volby do ČNR 1990		Volby do ČNR 1992		Volby 1996 PSP ČR		Volby 1998 PSP ČR	
strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů
OF	49,5	ODS - KDS	29,73	ODS	29,62	ČSSD	32,31
KSČ	13,24	LB-koalice	14,05	ČSSD	26,44	ODS	27,74
HSD - SMS	10,03	ČSSD	6,53	KSČM	10,33	KSČM	11,03
VDS/SPR-RSČ	1	SPR-RSČ	5,98	SPR-RSČ (5. místo)	8,01	SPR-RSČ	3,9

Volby 2002 PSP ČR		Volby 2006 PSP ČR		Volby 2010 PSP ČR	
strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů
ČSSD	30,2	ODS	35,38	ČSSD	22,08
ODS	24,47	ČSSD	32,32	ODS	20,22
KSČM	18,51	KSČM	12,81	TOP 09	16,7
RMS	0,97	NS	0,17	DSSS	1,14
				SPR-RSČ	0,03

Zdroj: Český statistický úřad, Volby.cz (<http://www.volby.cz/>), 9. 3. 2012

Parlamentní volby na Slovensku a zisky krajně pravicových stran

Volby do SNR 1990		Volby do SNR 1992		Volby 1994 NR SR		Volby 1998 NR SR	
strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů
VPN	29,35	HZDS	37,26	HZDS - RSS	34,96	HZDS	27,00
KDH	19,21	SDL'	14,70	SP. Voľba	10,41	SDK	26,33
SNS (3. místo)	13,94	KDH	8,89	MK	10,18	SDL'	14,66
		SNS (4. místo)	7,93	SNS (7. místo)	5,40	SNS (5. místo)	9,07

Volby 2002 NR SR		Volby 2006 NR SR		Volby 2010 NR SR		Volby 2012 NR SR	
strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů
HZDS	19,50	SMER - SD	29,14	SMER - SD	34,79	SMER-SD	44,41
SDKÚ	15,09	SDKÚ - DS	18,35	SDKÚ - DS	15,42	KDH	8,82
SMER	13,46	SNS (3. místo)	11,73	SaS	12,14	Obyčejní lidé	8,55
PSNS	3,65			SNS	5,07	SNS	4,55
SNS	3,32						
SNJ	0,15						

Zdroj: Statistický úřad Slovenské republiky

(<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>), 12. 3. 2012

Parlamentní volby v Maďarsku a zisky krajně pravicových stran

Volby 1994		Volby 1998		Volby 2002		Volby 2006	
strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů	strana	% hlasů
MSZP	33	MSZP	32,9	MSZP	42,1	MSZP	43,2
SZDSZ	19,7	FIDESZ	29,5	FIDESZ-MDF	41,1	FIDESZ-KDNP	42
MDF	11,7	FKGP	13,1	SZDSZ	5,6	SZDSZ	6,5
MIÉP	1,6	MIÉP	5,5 (6. místo)	MIÉP	4,4	MIÉP-Jobbik	2,2

Volby 2010	
strana	% hlasů
FIDESZ-KDNP	52,7
MSZP	19,3
Jobbik	16,7 (3. místo)

Zdroj: Election Resources, Hungary (<http://electionresources.org/hu/>), 10. 3. 2012

Zisky krajně pravicových stran ve volbách do EP v roce 2004 a 2009

VOLBY DO EP 2004		VOLBY DO EP 2009	
strana	% hlasů	strana	% hlasů
MIÉP	2,35	Jobbik	14,77 (zisk 3 křesel)
Koalice SNS a PSNS	2,01	SNS	5,55 (zisk 1 křesla)
RMS	0,67	DS	1,07
Národní koalice	0,12	SPR-RSC	0,31
		NS	0,26

Zdroje:

Euroskop, Volby do EP v Maďarsku (<http://www.euroskop.cz/8706/sekce/volby-do-ep-2009-a-2004/>), 10. 3. 2012

Maďarská národní volební kancelář

(http://www.valasztas.hu/ep2004/04/en/10/10_0.html), 10. 3. 2012

Statistický úřad Slovenské republiky, Volby do EP 2009

(<http://app.statistics.sk/volbyep2009/menu/index.jsp?lang=sk>), 10. 3. 2012

Volby do EP 2004, Volby.cz (<http://www.volby.cz/pls/ep2004/ep?xjazyk=CZ>), 10. 3. 2012

Volby do EP 2009, Volby.cz (<http://www.volby.cz/pls/ep2009/ep?xjazyk=CZ>), 10. 3. 2012

Celkové srovnání stran

	Vznik	Lídr	Hlavní téma („nepřítel“)	Parlamentní zastoupení	Vládní koalice
SPR- RSC	únor 1990	Miroslav Sládek	Romové	1992-1996, 1996- 1998	Ne
SNS	březen 1990	Ján Slota	Maďaři	1990-1992, 1992- 1994, 1994- 1998, 1998-2002, 2010-2012	Ano (1992- 1994, 1994- 1998, 2006- 2010)
MIÉP	1993	István Csurka	revize Trianonu	1998-2002	Ne
Jobbik	jako pol. strana 2003	Gábor Vona	revize Trianonu	2010-?	Ne

Seznam zkratek

ANO - Aliance nového občana

ČNR - Česká národní rada

ČSNS - Česká strana národně sociální

ČSSD - Česká strana sociálně demokratická

DS - Dělnická strana

DS - Demokratická strana

DSSS - Dělnická strana sociální spravedlnosti

EU - Evropská unie

EURONAT - Evropské sdružení nacionalistických stran

EP - Evropský parlament

FIDESZ - Svaz mladých demokratů

FIDESZ-MPP - Svaz mladých demokratů - Maďarská občanská strana

FKGP - Nezávislá maloroľnická strana

FPO - Svobodná strana Rakouska

HSD - SMS - Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko

HSL'S - Hlinkova slovenská lidová strana

HZDS - Hnutí za demokratické Slovensko

HZDS - RSS – Koalice Hnutí za demokratické Slovensko a Rolnická strana Slovenska

JOBBIK - Hnutí za lepší Maďarsko

KDH - Křesťanskodemokratické hnutí

KDNP - Křesťanskodemokratická strana lidová

KDS - Křesťanskodemokratická strana

KDU - Křesťanská a demokratická unie

KSČ - Komunistická strana Československa

KSČM - Komunistická strana Čech a Moravy

LB koalice - Levý blok, koalice KSČM a Strany demokratické levice
MDF - Maďarské demokratické fórum
MEP - Strana maďarských zájmů
MIÉP - Strana maďarské spravedlnosti a života
MK - Maďarská koalice
MNP - Maďarská lidová strana
MNSZ - Maďarské sociální sdružení
MSNS - Mládež SNS
MSZDP - Sociálně demokratická strana Maďarska
NA - Národní aliance
NATO - Severoatlantická aliance
NO - Národní odpor
NRM - Nezávislá republikánská mládež
NR SR - Národní rada Slovenské republiky
NS - Národní strana
NSB - Národně-socialistický blok
NSJ - Národní sjednocení
NSS - Nové svobodné Slovensko
ODS - Občanská demokratická strana
ODÚ - Občanská demokratická unie
OF - Občanské fórum
OS DS - Ochranné sbory DS
PA - Pravá alternativa
PSP ČR - Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
PSNS - Pravá Slovenská národní strana
RMS - Republikáni Miroslava Sládka
RS - Republikánská strana

SaS - Svoboda a Solidarita

SDK - Slovenská demokratická koalice

SDKÚ - Slovenská demokratická a kresťanská unie

SDKÚ-DS - Slovenská demokratická a kresťanská unie – Demokratická strana

SDL' - Strana demokratickej ľavice

SMK - Strana maďarskej koalície

SMER-SD - Směr sociálné demokracie

SNJ - Slovenská národná jednota

SNK-SV - Slovenská národná koalícia – Slovenská vzájomnosť

SNM - Slovenská národná mládež

SNS - Slovenská národná strana

SP - Slovenská pospolitosť

SP-NS - Slovenská pospolitosť – Národná strana

SP.Voľba - Spoločná voľba

SPR-RSČ - Združenie pro republiku – Republikánska strana Československa

SZDSZ - Svaz svobodných demokratů

VDS - Všelidová demokratická strana

VPN - Veřejnosť proti násilí

ZRS - Združenie dělníků Slovenska

